

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ: Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ, ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟ-
ΡΙΤΗΣ, ΚΙΜΩΝ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Δ.
ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ.

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 3.

Περίοδος Β — Έτος Αον (16ον) | ΑΡΙΘ. 31(640) | Σάββατον, 13 'Ιουλίου 1919.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΑΡΙΑ ΚΟΝΟΠΗΤΕΚΥ: Προμηθέας και Σίσυφος.
(Τέλος)
ΠΙΚΡΗΓΚΡΗΣ: Έπιγράμματα.
Ο "ΝΟΥΜΑΣ": Φαινόμενα και πράγματα.
Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ: Η ιστορία του μεταξίου.

ΛΥΧ: Κλήρος—Εσανάσταση—Λογιοτατισμός—Δη-
μοτικισμός.

ΠΡΥΛΟΣ ΝΙΡΒΗΝΗΣ: Για μίαν άπεργία.

ΑΠΟ ΒΛΟΜΑΛΑ ΣΕ ΒΛΟΜΑΛΑ: Ξένη φιλολογία.
Θεατρικά. — Η Κοινή γνώμη.
Χωρίς γραμματισμό.

Άπέναντι τής Πατρίδος σου

άπέναντι του έαυτού σου

άπέναντι τών παιδιών σου

ΚΑΘΗΚΟΝ
ΕΙΝΑΙ

Αον) Νά κάμης οικονομίας.

Βον) Νά τας εξασφαλίζης, μαζί με ένα καλόν τόκον,
αγοράζων

ΕΝΤΟΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ

* ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ *

ΟΝΟΜΑΤΟΘΕΣΙΑ

Τραγέλαφος κυριολεκτικῶς ἐπικρατεῖ εἰς τὴν ὀνοματοθεσίαν τῶν λιμένων, τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεώς μας. Οὕτω λέγεται — καὶ μάλιστα σημειοῦται καὶ εἰς τὸν ἐπίσημον τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς χάρτην — ὡς Κωφὸς λιμὴν ἢ Καρβουνόσκαλα, λιμὴν Μουνιχίας, καὶ μάλιστα μὲν ἢ μέση συλλαβή, ὁ τῆς Ζέας, Τουρκολίμανο ὁ καθ'αυτὸ λιμὴν Μουνιχίας, λιμὴν Ἄλων ὁ νέος λιμὴν. Ἴσως ὁ τελευταῖος θὰ ἦτο προσφιέστερον νὰ ὀνομάζετο λιμὴν Ἐλῶν. Καὶ οὕτω θὰ ἦτο ἀρχικῶς, διότι ἐκεῖ ὅπου ἀνεσκάφη ὁ νέος λιμὴν ἦσαν παλαιότερα ἔλη, θὰ μετηλλάγη δὲ τὸ Εἰς διὰ τοῦ Α. Ἡ αὐτὴ καὶ χειρότερα ἀνακατασύρα ἐπικρατεῖ διὰ τὰς πλατείας καὶ τὰς ὁδοὺς. Ἀφίνομεν πλέον τὴν ὀρθογραφίαν, διότι καὶ τῆς μιλωνοῦς τὰ...κόσκινο θὰ ἦτον ὀρθογραφικώτερον.

Ἐφημ. «Σφαιρα» Πειραιῶς

ΣΤΟΝ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΝ

Ὡδὴν καὶ ὕμνον ἔγραψες
καὶ ἄρθρον καὶ τροπῆριον
δι' εἰ καὶ σὲ προβίβασαν
εἰς... πισωκαγαγελάριον!

Ἐφημ. «Παρνασσός»

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Παν. Π. Καν. Θὰ δημοσιευτεῖ τὸ Ψυχράγημα. — κ. Χ. Κ. Χ. Δὲ μᾶζ ἀρέσει καὶ τόσο. — κ. Δ. Κρεστ. Θὰ δημοσιευτεῖ — κ. Ασπ. Γκ. Προσπάθησε νὰ γράψεις πὺ φωτερά. — κ. Κλαδ. Μωρ. Θὰ δημοσιευτεῖ. — κ. Περίεργο. Μὰ τέτοιος εἶτανε πάντα ὁ κ. Σενόπουλος. Στὸ ἔργο του ποὺ παίχτηκε στὸ θέατρο γράφει: «Οἱ Φοιτηταὶ» στὸ διδακτικὸ βιβλίον ποὺ ξηγγράφη, θὰ γράψαι: «Φοιτητῆς. Θὰ πῆτε, γιατί ἀναθέσανε σὲ τέτοιον ἄνθρωπο νὰ γράψαι διδακτικὸ βιβλίον; Μὰ κ' αὐτοὶ ποὺ τοῦ ἀναθέσανε ἴδιοι εἶναι. — κ. Π. Κ. Διάβασε τί γράψαμε σὲ προηγουμένα φίλλα γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλησίας. Εἶναι πρόωρα γιὰ νὰ τὰ οἰζούμε ὅλα κάτω. Μὴ βλέπετε τοὺς ὑπεροπροσδεντικούς. Αὐτοὶ κατὰ βάθος εἶναι ἀνιστόρητοι κ' ἀφιλοσόφητοι.

Ὁ οὐμβισμός δὲ βασιζέται πουνενά, μήτε σὴν ἀρχαία, μήτε σὴν νέα. Δὲν ἔχει χῶμα ποὺ νὰ πατήσῃ ὅπου ὑχῆ, τρέχει πετᾶ μὲ τὸν ἀνεμο, σὰν τὸ λωλὸ τὸ φέλλο. Γιὰ τοῦτο κ' οἱ οὐμβισμοὶ δὲ οὐμβισιάζονται μεταξύ τους.

Εἶναι πολὺ σημεῖον ἐφ'ὅσον τὸν πόλεμον, εἶναι ἔτι, ἰσοζυγιάζει κοντὰ πρὸς νίκη, ἢ ὀνὰ ἔξομς τῆν ἀδυναμία τοῦ ἐχθροῦ σου, κατὰ καὶ νὰ ξέρῃς τὴ δύναμιν τῆ δική σου. Περίεργο! Τότιες πάθει καὶ τὸ μῖσος. Τί νὰ μισᾷς ἔναν ἄνθρωπο, ποὺ σημασία οἱ λογιμοὶ του δὲν ἔχουνε, ποὺ εἶσαι ἀνώτερός του καὶ ποὺ τὸ νοιώθεις;

Ψυχᾶρης

ΔΗΛΩΣΗ

Γιὰ τοὺς κ. ἀναγνώστες καὶ συνδρομητῆς τοῦ
«Νουμά»

Ἐπειδὴ τὰ τυπωτικὰ αὐξήσανε πολὺ τώρα τελευταῖα, κ' ὁ «Νουμάς» μὲ τὴ σημερινή του τιμῆ, ὅσο περισσότερα φύλλα πουλήσει, τόσο περισσότερο ζημιώνεται, βρεθίκαμε στὴν ἀνάγκη ν' ἀποφασίσουμε ἢ νὰ λιγοστέψουμε τίς σελίδες ἢ ν' αὐξήσουμε τὴν τιμῆ τοῦ φύλλου καὶ τὴ συνδρομῆ. Προτιμήσαμε τὸ δεύτερον μὲ τὴν πεποιθήσιν πὺς αὐτὸ θὰ προτιμούσανε οἱ ἀναγνώστες μας καὶ συνδρομητῆς μας. Γιὰ τοῦτο ἀπὸ σήμερον ἡ τιμῆ τοῦ φύλλου ἀνεβαίνει σὲ 40 λεπτὰ καὶ ἡ συνδρομῆ σὲ 20 δρ. ἢ 25 φρ. τὸ ἔτος γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸ ἐξωτερικὸ. Ὅσοι ἔχουν, ἔως τώρα, πληρώσει γιὰ συνδρομῆ 10 δρ. κ' ἔχουν πεισθεῖ πὺς ζημιωνόμαστε, ἄς στείλουν καὶ τὸ ὑπόλοιπο ὅπως θέλουν. Τοὺς ἀφήνουμε στὴ διάθεσὶ τους.

ΕΞΕΔΟΘΗ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ:

„ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΓΚΕΛΑ“

ΜΕ ΠΡΟΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΠΑΡΟΡΙΤΗ

σὲ χαρτὶ καλὸ καὶ μὲ χρωματιστὸ ἐξώφυλλον καὶ πουλιέται δρχ. 3 στὰ Γραφεῖα τῆς Ἐταιρείας «ΤΥΠΟΣ» (ὁδὸς Σοφοκλέους 3) καὶ σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Στὶς ἐπαρχίαι καὶ στὸ ἐξωτερικὸ στέλνεται δίχως παραπανιστὸ ἔξοδο γιὰ ταχυδρομικά.

ΕΧΟΜΕΝ ΤΗΝ ΕΚΛΕΚΤΟΤΕΡΑΝ ΠΕΛΑΤΕΙΑΝ

Εἰς τὴν ὑπεροχὸν

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗΝ 1901 ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Εἰς ὅλα τὰ ἐδωλιμοπωλεῖα

Ἀθηνῶν — Πειραιῶς — Κηφισιάς — Ἀμαρουσίου καὶ Φαλήρων.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΡΟΑΣΤΕΙΟΥ 3

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

διὰ τοὺς κ. κ. ὀδοντοιατροὺς

Εἰς τὸ κατὰσθημα LABARBERA, I. ΚΑΝΑΡΗ καὶ Σία, Σταδίου 3, παρελήφθησαν τὰ ἀναμενόμενα ὀδοντοιατρικὰ εἶδη τοῦ ἐν Λονδίνῳ Οἴκου C. ASH SONS et Cie.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Α' (16^{ον})

Ἀθήνα, Σάββατο, 13 Ἰουλίου 1919

ΑΡΙΘ. 31 (640)

ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΝΟΠΗΤΣΚΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ ΚΑΙ ΣΙΣΥΦΟΣ

ΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΠΕΡΑΣΑΝ

1

Ἀστερόφωτη νύχτα. Πλατὺς κάμπος. Στὸ βάθος βουρὰ πού τὰ νύττει τὸ σκοτάδι. Χαράζει Ὁ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ κυκλωμένος ἀπὸ φῶς ἴσως κι' εἶναι φτερωμένο πνεύμα.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ. Ἐπὶ τέλους ἔγινες δική μου, ὦ θεϊκιά φωτιά. Σ' ἔχω πιά τώρα, σπίδα τῆς ἀθάνατης ζωῆς! Εἶσαι μαζί μου ὦ κεραυνὸ τοῦ Δία, ἐσύ, ὁ ἕνας ἀπ' τοὺς ἐφτά κεραυνοὺς πού ἰεῖγουνε τ' ἀρχαρία τῶν ποδιῶν του. Σὲ κρατῶ πιά ὦ πηγὴ τῆς ἐγκόσμιας ζωῆς, τῆς κίνησης, τῆς δουλειᾶς, τῆς δύναμης.

Σέχω σιὸ σιῆθος μου, ἐσένα πού θρέφεις τὴ γῆς, σὲ κρατῶ πάνω σιὸ γυμνὸ μου—ὦ εὐλογημένη ἢ δύναμη πού βγαίνει ἀπὸ σὲ—σὲ κρατῶ και δὲ νοιώθω πόνο. Ἐγώ, ὁ ἀητὸς τῆς γῆς, σ' ἔχω μέσα σιὴν ἀγκάλιά μου, σὲ κρατῶ σιὴν ἀπαλάμη μου πού φλέγεται και δὲν πονᾷ.

Γιατὶ ὁ πόνος μου εἶναι ζωὴ ἑκατομμυρίων. Γιατὶ ὁ πόνος μου εἶναι γλιτωμὸς ἑκατομμυρίων. Κι' ὁ θρίαμβος τῆς ἀνθρωπότητος ἀρχινάει μὲ τὰ πάθη τὰ δικά μου.

Περιχρυσένος ἀπ' τὸ χρυσόφι τῆς φλόγας σου, ὦ θεϊκιά σπίδα, πετοῦσα ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα κι' ἢ θάλασσα ἔγιν' ἄλιμη σὰν ἀπὸ κάποια ἀσθή. Κι' ἀπ' τὰ βραεῖά της τὰ κύματα θγήκανε τὰ τέρατα κι' ἀνασηκῶνοντας τὰ πρόστυχά τους τὰ κεφάλια μὲ κύταγαν.

Και βλέποντας πῶς φέρω τὸ φῶς τῆς μέρας ἔκαναν θόρυβο φοβερὸ κι' ἐκρόφτηκαν σιὰ βάθη τοῦ Αἰγαίου.

Κι' ἀπάνω ἀπ' τὰ πικρὰ τὰ δάση πετοῦσα, ἀπάνω ἀπ' τὰ πικρὰ τὰ δάση πού ἀγκάλιαζαν τὶς πλαγιὰς τοῦ Ὀλύμπου και τῆς Ἰδης κι' ἀναφαν τὰ δάση ἀπ' τὶς ἀχιτῆδες τῆς χαρᾶν γῆς. Και τὰ μεγάλα ὄρθρινὰ πουλιὰ ταράχτηκαν, ξυπνώντας, σις φωλιές τους και μὲ δυνατὰ ξεφωνίσματα ἀνήνοχα σιερφογύριζαν σις ογουρὲς κορφῆς τῶν γέρικων δρυῶν.

Κι' ὁ ἀργιόγατος ουμαζεύχτηκε και λύγισε τὴ σταχτερὴ του πλάτη και σκέπασε τὸ σιενὸ χάραμα τῶν κίτρινων ματιῶν του. Κι' ἢ ἀρκοῦδα σηκώθηκε σιὰ δὺο τῆς πόδια και κινώντας τὶς πικρὰς τὶς τρίχες τῆς χύθηκε τρεχάτη πρὸς τὶς κορφῆς σπηλιές.

Κι' διαν ἐσιτάθηκα ἀπάνω ἀπὸ τὴ γῆς δλόγυρὰ μου συνάχτηκε ομικτὰ ἕνας φαιτεινὸς κύκλος κι'

ἀκολουθοῦσε τὰ θήματά μου ὡσὰν τὸ δούλο πού ἀκολουθᾷ τὰ θήματα τοῦ ἀφέντη του.

Κι' ἀπ' τὴ λάμψη τοῦ κύκλου αὐτοῦ τὰ λουλοῦδια ἀνοίγαν τὰ γαλάζια τους μάτια και μὲ κύταγαν. Και κάθε κίνημά μου γεννοῦσεν ὁμορφιά.

Κυρίαρχος τοῦ φωτὸς θὰ εἶναι ἰδνομά μου. Και θάναι ἰδνομά μου: Ὁ Χαρίζων κι' ὁ Ὁδηγητής.

Ἰδνομά μου θάναι κρικός σήνδεοις ἀνάμεσα σι τοὺς αἰῶνες κι' οἱ ἐθροῦποι θὰ φέρουν τὸ κάλεσμά μου σὰν ἄστρο πάνω σιὰ μέτωπά τους.

Και θάναι ἰδνομά μου ὁ Διαλαλητής κι' ὁ Ἐξαγοραστής.

Και θαρδοῦν τὰ σκοτεινὰ πλήθη τῶν λαῶν και θὰ μὲ κυκλώσουν και χάρη σ' ἐμένα θὰ γνωρίσουν τὸν ἥλιο.

Και θὰ μ' εὐλογοῦν κι' ἂν ἀκόμα ἀπ' τὴν πολλὴ τὴ λάμψη γίνουν πιδ τυφλοὶ ἀπ' ὄσο ἦταν.

Και θάναι ἰδνομά μου ὁ Προφήτης κι' ὁ Ἀρχηγός.

Και θὰ πᾶνε οἱ λαοὶ κατόπι μου και θὰ καιοῦν τὸ θάνατο νίκη και τὶς λαβωματιὰς ξεδίψασμα.

Πέφτοντας και πεθαίνοντας, οἱ λαοὶ, θὰ τραγουδᾶνε τὴ ὄβρα μου και τὸ τραγοῦδι τους θὰ νᾶναι ἢ ἀνάστασή τους. Και θὰ εἶναι ἰδνομά μου ὁ Στερεωτής κι' ὁ Ἀναγεννητής.

Και θὰ τραβήξουν πρὸς ἐμένα οἱ λαοὶ πού δὲ γεννήθηκαν ἀκόμα και σι' ἰδνομά μου θὰ πλάσουν νέο κόσμο.

Και θὰ καταστραφοῦν τὰ ἔργα τους και τὰ μάτια τους δὲ θ' ἀντικρύσουν τὰ δημιουργήματά τους μὰ ἰδνομά μου θάναι πάντα γιὰ κείνους σὺνθημα.

Και θάναι ἰδνομά μου ὁ Ἀνθρωπότης κι' ὁ Συντελεστής.

Ἐγὼ θὰ λιγοστεύω και θὰ καταργήσω κάθε τιμωρία και καθένος πού εἶχε ἀπ' τὸ Δία σιντριφετὴ θὰ ξανασηκῶσει σιὸν ἥλιο ἀντικρὸ τὸ κεφάλι του.

Πῶς καίει!

Καίει τὴ σάρκα ὡς τὸ γυμνὸ, τὸ ζωντανὸ τὸ κόκκαλο. Μὰ ἐγὼ δὲ θὰ τὴ ρίξω. Τὰ χέρια μου μὲ τὴ φωτιά δὲ θὰ τὴ βγάλω ὄξω.

Γιατὶ θὰ τὴ δεῖ ὁ Δίας και θὰ στείλει νὰ μὲ κωνγήσουν.

Πῶς καίει.

Νοιώθω τὴ μρωοιδιά τοῦ πετοῦσ μου πού καίεται και τὸ θρασμὸ τῆς σάρκας μου πού φλέγεται... Γρήγορα, γρήγορα... Γρήγορα σις κατοικίες τῶν ἀθρώπων! Ὄσοπου νὰ μὲ δεῖ ὁ Ἥλιος και τὸ μὴ νύσει σιὸν ἀφέντη του θάμα μαζοῦ, μαζοῦ!

Σὰν πύρινο σιυλάρι, σὰ θαδὶ φλεγούμενο θὰ φτάσω, ἐγὼ, τὸ σκοπὸ μου. Κι' ἀπ' τὴν πνοή μου θὰ γεννηθεῖ ὄ,τι φλέγει και φωτίζει.

Τὸ πνεύμα μου μέσα σιὴ σάρκα μου θάναι ὄμοιο

μέ τη φλόγα μέσα στο ἀλάδαιστο. Παλίζει το ἀλάδαιστο... χαλιέται ἡ σάρκα μου...

Ἡ φωτιά τῶν αἰώνων εἶναι μεγάλη καὶ ἄβυσσος.

Σὰς εὐλογῶ, ὦ παθήματά μου! Τρεῖς καὶ τριακόσιες τρεῖς φορές σὰς εὐλογῶ!

Ἰσχυροῦ τόσο, ποὺ παύω νὰ αἰσιόνομαι κυριευμένος ἀπ' τὴν ἠδονὴ τοῦ πόνου...

Ἐμπρός! μακρύτερα! Ἴσως ἔμπρός! Παιονιὰν ἔμπρός!

Φέρω τὴ φωτιά! Φέρω τὴ φωτιά, ποὺ μ' ἀντήρα ὁ Δίας ἐφύλαξε τ' ἀστροπελέκια τῆς ἐξουσίας του. Φέρω τὴ φωτιά ποὺ με τὴ δύναμή τους οἱ ἄθροιστοι θὰ γίνουν ἰσόθεοι!

Φέρω τὴ φωτιά! Φέρω τὴ φωτιά νὰ τὴν σκορπίσω στὰ σκοτάδια καὶ σὴν παγωνιά, σὴν σπηλιὰ τοῦ θανάτου!

Θὰ μῶοι σὶς πολιτείες καὶ σὶς χωριὰ τῶν ἀθρόπων, θὰ μοιράσω τὴ φωτιά σὶς τέσσαρες γωνιὰς τῆς γῆς, τέσσαρες ἄνεμοι θὰ τὴ σκορπίσουν, τέσσαρες ἥλιοι θὰ γεννηθοῦν ἀπὸ κείνην!

Καὶ θάρσθουν οἱ ἄθροιστοι καὶ θ' ἀνάγουν πλῆθος μεγάλες φωτιές· καὶ θάρσει ὁ Ζητιάνος καὶ θ' ἀνάγει τὴν ἄσκα του καὶ θὰ φύγει φέροντας μαζί του τὴ θεότητά του ἴση με τὴ δική σου τὴ θεότητα, αἰώνιε, ἀθάνατε Δία!

Βλέπω τοὺς ἀθρόπους καὶ βλέπω τοὺς αἰῶνες.. Πᾶν οἱ ἀθρόποι, διαβαίνουν οἱ αἰῶνες κάτω ἀπ' τὴ σωματὰ τῆς φωτιᾶς.

Πύρινος ρυθμὸς πλέκεται γύρω ἀπ' τὴ σφαῖρα τῆς γῆς ἀπ' τὸ θράδι ὡς τὴν ἀσκή, ἀπ' τὸ χάραμα ὡς τὸ ἠλιοβασιλεμα.

Φέγγει, φέγγει ὀλοένα ζωηρότερα... Φεύγει ἡ νύχτα, ἡ σκοτεινιά, γλωμαίνουσι οἱ καταχνιές. Ὡσαν τὸν πέλο τῆς ἀγαπημένης πέφτει ἡ καταχνιά ἀπ' τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Κάθε σιγμὴ ὄλο καὶ φέγγει ἀπὸ ζωηρά.

Τί φαντάζει ἐκεῖ σὰ μακρινά; Δὲν εἶναι τάχα ὁ γαλάζιος Καύκασος; Δὲν εἶναι τὰ αἰῶνια του χιόνια ντυμένα φῶς;

Κι' ἀπάνω του;· Τ' εἶν' ἐκεῖνο!

Δὲν εἶν' τάχα τὸ δικό μου τὸ κορμὶ ποὺ ρίχνει ὡς ἐκεῖ τὸν μακρὸ, τὸν σκοτεινὸ τοῦ Ἰσκιου;

Τί παρήξενα ποὺ ἔχει πέσει ὁ Ἰσκιος μου; Ἄθροιστος ποὺ πλαγιάζει σὸ θράχο, κερφωμένος ἀπάνω του, πρέπει νάχει τέτοια ὄψη. Καὶ τὸ ξεχωρίζω τόσο καλά τὸ φάντασμα!

Ὁ γύπας ποὺ στρογγυλίζει πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου γελασμένος ἀπ' τὴν ὁμοιότητα πέφτει καταπάνω σὸ στήθος τοῦ βρυκόλακα ποὺ τὸν γέννησε τὸ ἀγνὸν λυκόφως καὶ τοῦ χιτυᾶ τὴν καρδιά με τὸ πεινασμένο του τὸ ράμφος. Φαίνεται πὺς ὁ γύπας αὐτὸς δὲ θρῆκ' ἀπόψε κνήγη. Ἐκαὶ ἐγὼ κινέμαι κίνημα; Ἔτσι θάνατο. Γιατί ὁ βρυκόλακας ἐκεῖ χτεπιέται, σπαρταρᾷ σὲ σπασμοὺς ὡσαν ἀπὸ πόνο δυνατὸ... Κοίτα, κοίτα! Στὸ στήθος του φαντάζει μὴ λαβωματιά! Γιά δὲς! Ἀπ' τὴ λαβωματιά χύνεται τὸ φῶς, ὡσαν κύματα χύνεται τὸ φῶς καὶ πλημμυρίζει ὅλον τὸν κόσμο!

Ἄχ! Εἶν' αὐτὸ παιχνίδι τῶν ἀχιτίδων τοῦ ἡ-

λιου ποὺ μὲλις θγαίνει. Κι' εἶναι τόσο ὀλοφάνερο τὸ φῶμα! Ἄν...

Τί μοῦ γίνεται; Μακρύτερα! Μακρύτερα! Μακρύτερα!

II

Τὸ ἴδιο περιβάλλον ἔπος καὶ τὸ πρῶτο μέρος. Καλοκαιριὰτικὴ βραδιά. Ὁ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ, φορεῖ σανδάλια καὶ μονότιο στρατοκόπου. Στὸ κεφάλι του φορεῖ φτιρωτὸ καλπάκι Ἐρμῆ, τὸ πρόσωπό του εἶναι μισοσκεπασμένο.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ἐνοχία παιτοῦ. Μήπως ἔπαυσε νὰ δουλεύει; Ἡ μήπως τὸν πλάκωσαν οἱ πέτρες; Λατόμε, λατόμε!

Σιωπή. Ἄν δὲν ἦταν τὸ κέρμα τοῦ τίσιζικα μοροῦσε κανεὶς ν' ἀκούσει καλά τὴν κίνησιν τοῦ κύκλου τοῦ χρόνου σὸν οὐρανό.

Λατόμε, ἔ!..

Δὲ φαίνεται κανένας. Μὴν ἐλάττωσα καὶ δὲ θρῆκα τὸ μέρος; Ὡ πόσο εἶμαι καταθλασσομένης! Δὲ μπορῶ ὡς τὴν ὥρα νάρθω σὶς συγκάλια μου, ἔπειτα ἀπ' τὴν καταραμένη τιμωρία ποὺ μ' ἐδράχηκε. Ἀδυναμία, ἔγινε μὴδὲν! Ὡ αὐτὸς, ὁ θράχος, ἡ τρικυμία, τὰ δεσμά...

Κι' ἔπειτα οἱ ὠκεανίδες! Ὡ αὐτὲς οἱ ὠκεανίδες!

Τί ἰδέα τοὺς κατέθηκε νὰ κλάμουν τὴν τύχη τοῦ Προμηθέα;

Ἄχ, αὐτὲς οἱ γυναῖκες τοῦ νεροῦ, αὐτὸς ὁ ἀναστεναγμὸς τῶν κυμάτων ἀπ' τὴν ἀσκή ὡς τὸ θράδι, ἀπ' τὸ θράδι ὡς τὴν ἀσκή... Πόσο θλασσομένη. Καὶ θὰ πέθαινα ἀπ' τὴν πλήξη ἂν δὲν ἦταν ὁ γύπας... Αὐτὸς με διασκέδαζε!

Μὰ εἶν' ἀνάγκη νὰ μιλήσω με τὴν ἄβυσσο! Λατόμε! Ἐ, φουκαριά! (Ἀκούεται γογγυσμός.) Γιατί γογγίζεις φίλε μου;

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Σὲ καταριέμαι.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Γιατί;

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Περιμένε. Ἄσε με λιγάκι ν' ἀναβῶ.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Μήπως σὲ πλάκωσε κανένας θράχος;

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ὁχι. Ἐγὼ ἔπεσα μόνος μου. Στὴν ἀπελπισία μου ἔπεσα. Ρίχτηκα σὸ θυθὸ τῆς ἀβύσσου κι' ἔκρημα τὸ κεφάλι μου μέσ' σὸ χῶμα. Ἐσὺ, μ' ἔβλαψες, ἀπὲ!

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ἐγὼ; Ἐσὺ; Πὺς μοροῦσα νὰ σὲ θλάρω ἐγὼ;

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Μὲ τὰ λόγια σου μ' ἔβλαψες. Μὲ τὴ γλῶσσα σου τὴ μαργιόλα. Ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ μ' ἐμίλησες γιὰ τὸ φῶς καὶ γιὰ τὰ ἔκατομύρια τ' ἀστέρια ἔχασα τὴ γαλήνη μου. Τὰ γυρεῖω, θέλω νὰ τὰ φιάσω, ποθὸ νὰ τὰ βλέπω. Αἰῶνες πέρασαν ἀπὸ τότες, σὶς μαϊόκλαδά μου κρεμάσθηκαν σκληρὰ στρώματα σκόνης κι' ἐγὼ κοιτάζω ψηλά... Ὅλο κοιτάζω.

Μὰ δὲν τὰ βλέπω τ' ἀστέρια. Ἴσως καὶ νάρσθωσαν. Ποιὸς τὸ ξέρει;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Φέγγουν ἔπος καὶ πρῶτα.

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Μὰ ἐγὼ δὲν τὰ βλέπω. Κυλάω τὴν

πέτρα τὸν ἀνήφορο, κοιτάω μήπως καὶ δῶ τὸ χρυσοφάνιο τ' ἀστέρη. Πῶς τὸ καλοῦσες εὐ;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— "Ἥλιον.

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ναί. Λαμπρὸ ὄνομα. Κοιτάω μήπως καὶ τὸν δῶ τὸν ἥλιο. Μὰ δὲν ὑπάρχει!

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— "Ὁ προαιώνια τυχρότητα τῆς ἀθύσου! Ὁ ἥλιος ἐγλέγε ὀλημερίς ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου. Φλεγότανε σὺν ἥλιος διακος. Ὁ ἀγέρας καὶ τώρα ἀκόμα τρεμωνιάζει ἀπὸ τὴν ἀχρα του.

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Καὶ τὰ γ. χιεζιά τ' ἀστέρια ἀναζητοῦσα μὲ τὰ μάτια μου. Τοῦ κάκου ὅμως κ' αὐτό.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Κι' ὠτόσο καὶ τ' ἀστέρια φέγγουν. Ἡ ἀσημένια ἢ Σελήνη δλη τὴ νύχτα μοῦδειχνε τὸ δρόμο.

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ἐδῶ ποῦ εἶμ' ἐγὼ ἀστέρια δὲν ἔχει. Δὲν ξέρω τὴ Σελήνη σου. Μπορεῖ καὶ νάνα ἀσημένια μὰ ἐγὼ δὲν τὴν ξέρω. Γιατί τάχα μοῦ μιλῶσες γιὰ τὰ ὠραῖα καὶ τὰ λαμπρὰ πράματα, ποῦ τὰ μάτια τὰ δικά μου δὲ μποροῦν νὰ τὰ δοῦν;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Μὰ εὐὸ καὶ πῶ μποροῦν δὲν ἐβλεπες τίποτα.

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Πῶ μποροῦν ἡμῶνα ἴσους. Τὸ σκοτάδι ἦταν γιὰ μὲ κ' ἐγὼ γιὰ τὸ σκοτάδι. Τὸ ἤξερα κ' αὐτὸ μ' ἤξερε ἐμένα. Τὸ σκοτάδι ἐγέμιζε μόνο του ὅλες τὶς γωνιές, ὅλες τὶς σιγισμάδες αὐτοῦ τοῦ λάκκου. Τὸ κάθε τις ποῦ δὲν ἦμον ἐγὼ καὶ δὲν ἦταν πέτρα, γιὰ μὲν δὲν ὑπῆρχε καθόλου. Ἡμῶνα κ' ἐγὼ κομάτι ἀπ' τὸ σκοτάδι. Τὸ αἰστανόμῶνα τριγύρω μου καὶ χωρὶς νὰ κοιτάζω τὸ βλεπα.

Τώρα κυλάω τὴν πέτρα καὶ κοιτάζω. Δὲν κοιτάζω πῶ τὴν πέτρα. "Ὅχι. Μὲ τὰ μάτια μου ἀναζητῶ τ' ἀστέρια κ' ἡ πέτρα μὲ πληγώνει. Κι' ὕστερα κ' οἱ πέτρες γένηκαν βαρύτερες. Ἐίτε ἢ ἄθυσο ἔγινε πῶ βαθεῖα; Κάλιο θάτανε νὰ μὴ σὲ ἤξερα!

Τότες ποῦ δὲν ἤξερα πῶς θάρχουν ἀστέρια, ἐκυλοῦσα τὶς πέτρες, τὴ μιὰ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἄλλη καὶ δὲν τὴ βαραινόμῶνα τὴ δουλειά μου!

Τώρα στοχάζομαι. Τώρα τὰ γέρια μου ἀδυνατοῦν, τώρα διχογνωμίζω, δὲν ξέρω μήτ' ἐγὼ τὸ γιατί;..

ΗΧΩ.— ... Γιατί...

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Κάλιο νὰ μὴ σὲ ἤξερα! Στὶν νιγλιὰ αὐτῶν ἐδῶ τῶν θράχων ἔχεις σπείρει μιὰ φωνὴ ποῦ ἔμεινε μέσα σὶς πέτρες. Κι' ἀρχισαν κ' αὐτὲς ἴσοι πολλὰ νὰ μοῦ λαλοῦνε.

"Ἄλλοτες οἱ θράχοι ξανάλεξαν μονάγα τὸν κρότο τῶν πετρῶν, τὸ κρᾶξιμό μου ἐμένα εἴτε τὴ σιωπὴ μου. Κ' ἦταν μέσα σ' αὐτὸ δύναμη. Δύναμη ἦταν σοῦ λέω καὶ ζωή.

Τώρα σιγομιλοῦν. Ἐμαθῶν μαγικὰ νὰ σιγομιλοῦνε καὶ τὸ σιγομίλημά τους ταράζει καὶ τὸ σιγομίλημά τους συχνὰ μοιάζει μὲ πρόσωπο. Κάποτε τὸ πρόσωπο αὐτὸ εἶναι φοβερό, κάποτε ἀναγελαστικό, κάποτε πάλι δακρυμένο. Ἡ ταραχὴ τους μοῦ ραγίζει τὴν ψυχὴ καὶ δὲν ἔχουν ἡσυχία δὲν αὐτὰ τὰ πρόσωπα. Κάποτε σὶα σκοτεινὰ χτυπιένται σὶς πέτρες, σὸν τὶς νυχτερίδες. Κάποτε σα-

λεύονται, κρέμονται πίσω ἀπ' τὶς γωνιές σὸ μακροῦλά, μακροῦλά κενιστήρια καὶ τρυπάνε. . .
Γιατί;

ΗΧΩ.— ... Γιατί...

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Τ' ἀκοῦς; εἶν' αὐτὰ! Οἱ σκορπιοὶ περπατοῦν πάνω σὶο σώμα μου κ' ἡ ἀρκοῦδα πλάγι μου πλαγιάζει καὶ τὸ φεῖδι τωλίγεται γύρω σὶο πῶδι μου, μὰ δὲ μὲ βιάζονται δὲν αὐτὰ. Μὰ ἔνας δικός σου λόγος μ' ἐσκότισε.

"Ὁ λόγος εἶναι κάτι τυποῖνιο σὸν ἔνα σπειρὶ ἀμμουδιῶς ποῦ πέφτει σὶο μάτι καὶ τὸ τρυπᾷ πέτρα καὶ τὸ ματώνει. Κάποτε εἶναι σὸ ῥάγιμα σὶο στήθος ποῦ ἀπ' ἀνήμεσά του φεύγει ἡ ζωή.

Πότε πάλι εἶν' ὅμοιος μὲ λεπίδι χωμένο σὶο μυαλό καὶ πότε εἶναι τόσο μεγάλος ποῦ σοῦ φαίνεται ἀρκετὸς νὰ κάνει θρόναλλα τὴν ἄθυσο αὐτὴ.

Ξεθεώθηκα, βασανίστηκα. Θάθελα νὰ μὴν ὑπάρχω! (Σιγμὴ σιωπῆς) Κι' ἀκόμα θὰ σοῦ πῶ.

Μοῦ φαινότανε πρῶτα πῶς κυλῶ τὶς πέτρες ἀπὸ δική μου βούληση. Τὶς κυλῶ γιατί τὶς κυλῶ. Μὰ τώρα αὐτὸ πῶ δὲ μοῦ φαίνεται. Τώρα ξέρω πῶς σὶο δουλειά μου ὑπάρχει βία καὶ πρόβιασμα. Πῶς εἶναι κάτι τὸ ἀφεύγατο. Πάνου ἀπ' τὴ θέληση τὴ δική μου ὑπάρχει ἄλλη θέληση πῶ δυνατὴ. Καὶ μόνο νὰ τὸ σκεφτεῖς! Νὰ αἰσιάνεσαι πῶς τὸ χέρι κάποιου σοῦ σπίγγει τὸ στήθος καὶ τὸ διάζει ν' ἀνασαινε. "Ε! Πῶς σοῦ φαίνεται αὐτό;

"Ἡ ἀνάσα, ποῦ δὲ σοῦ κάνει κόπο, ποῦ εὐὸ οὔτε τὴν ξέρεις— εὐὸ ὁ ἴδιος. Μὰ θὶαν κάποιος σὲ διάζει ν' ἀνασαινε; "Ἄν ξένο γέρι... σὲ διάζει σὲ τίποτιαν ἐσωτερική, ἥσυχη πράξη σὸν τὴν ἀναπνοή; Πῶς σοῦ φαίνεται αὐτό;

"Ὁ ἐγὼ τὴ μισῶ!

Ποῦς ξέρει ὅμως. Μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ὑπάρχει τίποτα. "Ὁ ἂν μποροῦσα τοῦλάχιστο νὰ ξέρω πῶς κάτι ὑπάρχει! Μέσα σὶα σκοτιάδια τί μπορεῖ νὰ ξέρει κανεῖς; Ὑπάρχει εἴτε ὄχι. Κι' ἂν δὲν ὑπάρχει τότες βέβαια θὰ ὑπάρχει τὸ τίποτα. Τὸ τίποτα ποῦ τὸ δουλεύω ἐγὼ. Τὸ τίποτα ποῦ μὲ ποσιτάζει. Τὸ τίποτα ποῦ εἶναι ἀφέντης τοῦ κάτι... Μὰ τότες θέλω νὰ εἶμ' αὐτὸ τὸ τίποτα. Εἶν' αὐτὸ τόσο δλοφάνερο, τόσο ἀπλό, σὸν τὴ μαγκούρα ποῦ μ' αὐτήνα ὁ κλέφτης σοῦ σπᾶνει τὸ κεφάλι.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Τελεῖωσες;

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Θαροεῖς πῶς αὐτὸ μπορεῖ νὰ τελεῖώσει. Αὐτὸ μπορεῖ μονάγα ν' ἀρχίσει!

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ὁ καλλιτέρας παρηγορητὴς εἶν' ἐκεῖνος ποῦ ἀκοῦει σιωπὴν δὲ θὶαν ὁ βασανισμένος τοῦ μιλά γιὰ τὰ θάσανά του. Οἱ θεοὶ τὴν ξέρον αὐτὴν τὴ σιωπὴ. Ἡ σιωπὴ τους δὲ σημαίνει ἀδιαφορία μὰ παρηγοριά. Κάθε τις ποῦ σιωπᾷ καθησυχάζει. Ὁ θάνατος κ' ὁ θεός.

"Ἄν ὁ θάνατος ἀρχίναε νὰ μιλήσει ἤθελε γίνεαι ζωή. "Ἄν δοκίμαε νὰ μιλήσει ὁ θεός ἤθελε γίνεαι ἄθροπος. Αὐτοὶ στέκουν ψηλότερα ἀπ' ὅλα γιατί δὲν ἔχουν τὸ χάρισμα τοῦ λόγου. Ἡθελα νὰ σὲ καθουχάσω.

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Καταραμένος νάσαι μ' αὐτὴ σου τὴν καθουχάση. Δὲ μοῦ λὲς τί ἦσῶνα λοιπὸν τότες

ποῦ μ' ἐμιλοῦσες γιὰ τ' ἀστερία; Γιὰ τὴν θεϊκὴν φωτιά;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Μὲ τὴ στογάτα τοῦ θανάτου.

ΗΧΩ.— Θανάτου...

ΜΑΚΡΥΝΟΤΕΡΗ ΗΧΩ.— ... Θανάτου...

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ἄς γίνεαι εἶσι! Εἶναι τὸ ἴδιο.

Καὶ τόρα ἔλα πὺ κοινὰ καὶ ἄκου.

Ἄπ' τὴ φωτιά ποῦ πῆρα ἐγὼ ἀπ' τὸ Δία κι' ἔδωκα στοὺς ἀνθρώπους μοῦ ἔμεινε μιὰ σπίθα. Εἶναι πολὺ μικρὴ καὶ πολὺ φωτεινὴ καὶ πολὺ ζεστή. Φέγγει μὲ φῶς γαλάζιο, σὰν ἓνα ἀπ' τὰ πύθια μεγάλα τ' ἀστερία μὰ ἀλλάζει καὶ κάποτε σὲ ἥλιο. Τὴν εἶχα κομμένη μέσα στὸ στήθος μου, διὰν πλάγιαζα πάνω στὸν Καύκασο καρφωμένος στὸ δρόμο γιὰ εἶχ' ἀρπάζει τὴν φωτιά. Μόλις ὅτε ἀπ' τὸ κάρφομά μου ὁ Δίας εἶπε δεῖ πὺς μαζί μου εἶχε καρφώσει κι' ἐντὺν τὴ σπίθα. Τότες ἔστειλε κατόπι μου τὸν γύπα.

Εἶναι φρέσι πὺς ὁ γύπας μοῦ σιμάραε νόνο τὴ σωθικὰ μου. Ὅχι! Ἐστίνες ἐπεδουλεύειο τὴν καρδιά μου. Ἦθελ' ἀπ' τὴν καρδιά μου νὰ ξεκολληθεῖ τὴν φλεγούμενη σπίθα. Μὰ δὲ μποροῦσε. Ἡ σπίθα ἔμνησε καὶ ἦταν ἡ ὑπεράσπισή μου. Χίλιες φορές θὰ μὲ σὺντριβε ὁ Δίας μὲ τ' ἀστροπελέκι του ἂ δὲ φοβούτανε μήπως σβύσει κι' ἡ σπίθα μαζί μ' ἐμένα. Καὶ γιὰ γάρη ἀτηνῆς μὲ κρατοῦσεν αἰχμάλωτο γιὰ νὰ πάθω γι' αὐτήνα. Μὰ ἐγὼ δὲν πέθαινα!

Τὶς ἀνγὲς ἡ σπίθα ἔφεγγε μέσ' ἀπὸ τὸ στήθος μου σὰν πορφυρὸ χάραμα καὶ στίς ὄρες τῆς νυκτερινῆς βίγλας σὰν πούλια. Μιὰ λάμψη μὲ δύναμη ἀνηκούστη ἔπεσε ἀπ' τὴ σπίθα πάνω στὸ γέρο Καύκασο, ποῦ τὰ αἰῶνια του γιόνια ἐφλέγοντο ἀπ' τὶς ἀχιτίδες τῆς ὄσων ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἀνῆς. Καὶ ἐπνοῦσαν ἀπ' τὸν ὕψο οἱ ἀνθρώποι κι' ὕψωναν τὸ μέταλλο κι' ἐκοίταζαν τίς κορφὲς τοῦ Καυκάσου κι' ἔλεγαν:

Ὁ Προμηθεὺς ζῆ! Ὁ Προμηθεὺς πλεοῦνει ἐκεῖ ἀπάνου τὴν καταδίκη του. Ὁ Προμηθεὺς εἶναι φωτεινὸς σὲ πάθη του!

Κι' ἔγινεν εἶσι ποῦ οἱ ἔννοιες τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὀδύνης, τῆς ὀδύνης καὶ τῶν ἀστέμων ἀχιτιδῶν, τῆς τιμορίας καὶ τῆς ὑπέροιας δόξας ἐνοιδίχατε κι' ἔγιναν ἓνα σὲ γέιλια καὶ σὲ συναισθήματα τῶν ἀνθρώπων. Ἐνεδεδήχανε ὅλες αὐτὲς οἱ ἔννοιες ἀξεχώριστα στοὺς αἰῶνες.

Πλάγι στίς τέσσαρες πηγὲς τοῦ φωτός πετρεῖαι καινούργια δυνατὴ πηγὴ ἡ δόνη.

Στὴν στερεὴν αὐτὴ πηγὴ ὑπάρχει περιορισμένη δύναμη καὶ πιότερη οὐσία παρὰ στίς τέσσαρες παλινές. Μέσα τῆς κλείνει αὐτὴ τὴν καταιγίδα τῶν ἀναστασιαμῶν, τῶν δακρυῶν, τῆς θάλασσης, τῆς γλῶσσας τῆς ὀδύνης καὶ τῆς σαπίλας τῆς οὐκονῆς τῶν νηπιῶτων. Ὁ.π. γίντοσσε σὲ νηπίματα εἶναι αἰῶνιο. Ὁ.π. λούστικε μὲ δάκρυα εἶναι ζῶντοσ. Ὁ.π. ἀλένεται μὲ τὴ γλῶσσα τῆς ὀδύνης εἶναι δυνατὸ. Κι' ὁ.π. τραγουδεῖ ὁ ἀναστασιαμὸς σὲ θλιβερὴν τὴν ἡσπ. τ' ἀκοῦνε χιλιάδες ἀνθρώποι δυνατωμένοι ἀπ' τίς ὀδύνες.

Κι' ἐστερεώθηκαν οἱ καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων ἀπ' τὴν καινούργια βροσομένα τῆς δύναμης κι' ἐ-

μεγάλωσαν ἀπάνω τῆς σὰν τὸ κενοῦργιο θέμελο ζωῆς οἱ νέες γενιὲς ποῦ μοιράζονταν ἀνάμεσ' τους τὸ φῶς τῆς ὀδύνης καὶ τὸ ποτῆρι τῶν δακρυῶν καὶ ἀπ' τὸ κέντρο τοῦ φλεγόμενου πνεύματος ἀνιλοῦσαν δυνάμεις. Καὶ βλέποντάς τους ὁ Δίας πρόσταξε νὰ μὲ ξεζωροῦσων καὶ νὰ μ' ἀρῆσων λέε-τερο.

Ἄς πάρει—εἶπε—ἡ κορφὴ αὐτὴ νὰ φέγγεται μπροστὰ σὲ μάτια μου ἀπ' τὴ δόξα αὐτονοῦ τοῦ μόντορα.

Κι' ἐσηκώθηκα. Κι' ἀπ' τὴ λαβωματιά τοῦ στήθους μου βγήκ' ἡ σπίθα τῆς ζωῆς κι' ἐπίγινε μπροστὰ φέγγοντας τὴ στογάτα μου. Κ' ἐγὼ ἀπλώοντας σ' ἐκείνην τὰ χέρια μου τὴν ἀκολουθοῦσα ὅπου μ' ὀδήγαε.

Καὶ τὸ χάραμα ἀντιλάλησεν ἡ σπίθα μου μὲ χίλιες φωνὲς ζωῆς κι' ἄνθισε μὲ χίλια λουλοῦδια. Κι' ἐνοιῶσα τότες σὲ χέρι μου δύναμη καὶ τὸ μεγάλο μου δούλεψε καὶ πλημύρισε ἡ καρδιά μου ἀπὸ ἐλπίδα.

Καὶ τὴν ἴδια στιγμή ἄκουσα τὸ κράζιο τοῦ γύπα κι' ὁ ἴσκιος τῶν στερεῶν του τῶν ἀπλωμένων πάνω ἀπ' τὴν ἀνατολὴ καὶ τὴ δόση πλάγιασε ἀπάνω στὸ δρόμο μου. Τῶνοιο τὸ σταλιμένο ἀπ' τὸ Δία γίνοσσε ν' ἀρπάζει τὴ σπίθα μου, τὴ σπίθα τῆς ζωῆς.

Ὁ γόβος μ' ἔπιασε τότες καὶ τὴ ρούφηξα μὲ τὴν ἀνάσα μου. Μὲ τὴ ζεστὴ ἀνάσα τῶν χειλιῶν μου τὴν πῆρα, τὴ γουσιῶν ἔντα, σὲ στήθεια μου καὶ τράβηξα σκεπασμένος μὲ τὸ μαντίνα μου.

Καὶ δὲ μ' ὀδήγησε ἡ ἐλπίδα. Στοιχητῆ, γέρονα, ἐγὼ. Καὶ σὰν τὸ σποριά ποῦ κοῦθει σὲ γῶνα τὸ σπόρο τῆς σποσῆς του θέλω νὰ κρῖνω ἐδῶ στήν ἄβυσσο τὴ σπίθα τοῦ πνεύματός μου. Γιατὶ εἶπα, ἐγὼ τοῦ ἐαυτοῦ μου. Ἐθὰ τὴ γαῖσσο σ' ἐκείνον ποῦ εἶναι δυνατὸς καὶ τυχερός, ποῦ δουλεύει καὶ καρτερεῖ, ποῦ ὑποφέρει καὶ δὲν ξέρει.

Στὴν ἄβυσσο τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ οὐκόντος, στήν κατωῦσα τῶν ἐπιτῶν θρηνοῶν καὶ τῶν ἐστῶν ἰδρωῶτων καὶ τῆς ἀνάγκης ποῦ δὲν ἔχει τέλος, θὰ οἶξω τὴ σπίθα μου.

Καὶ θὰ τὴ δώσω σ' ἐκείνον ποῦ ἀδικεῖται καὶ δὲ γογγύζει γιὰ νὰ ὀρμάσει γιὰ τὴ ζωὴ ὄσων κλωτὶ καρποφόρο.

Θὰ τὴ οἶξω σὲ στήθος δυνατὸ, θὰ τὴ δώσω σὲ χέρια σιδερένια, θὰ φωτίσω μ' αὐτὴν τὸ μεγάλο τὸ δυνατὸ, ποῦ εἶναι σὰν τὴ χέρονα γῆς τὴν ἀκαφτη ποῦ δὲν κάρπισ' ἀκόμα.

Θὰ τὴ δώσω σ' ἐκείνο ποῦ σωμαίνει καὶ ἐποφῆρει.

Θὰ τὴ δώσω σ' ἐκείνον ποῦ δὲ θυμάται τὴν ἀρχὴ τῆς δουλειῆς του καὶ δὲν προσμένει τὸ τέλος τῆς. Σ' ἐκείνον ποῦ δὲ στεγνώνει ὁ ἰδρωῶτας του, ποῦ περῶ σὲ ὁροσὶα τοῦ λιωπυριῶ, ἐκείνον θὰ προικίσω. Κ' ἐδιόλεξα ἐσῆνα.

Σκίξω τὸ μαντίνα μου καὶ σοῦ τὴν παραδίνω τὴ θεϊκὴ σπίθα. Ἐλα καὶ πάγ' τὴν!

(Στὴν καὶ ἔσπερικό φῶς)

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ἄ!...

III

Ἡ ἕνα τοποθεσία. Μεσημέρι. Κάκει δυνατός ἥλιος. Πάνω σ' ἕνα κοτσόφι κάθεται ὁ ΣΙΣΥΦΟΣ. Φορεὶ κοντὴ μπλουζα λατόμου κι' ἔχει γυμνά τὰ μπράτσα καὶ τὰ πόδια. Ἡ ἔντονη οἰκονέττα του σίγνει κοντὸ καὶ βαρὺν ἱσκιό. Ἄπ' τὸ μέρος τῆς πλατείας ὁ θόρυβος πότε ξεκοπᾶ καὶ πότε σταματᾷ.

ΜΑΚΡΙΣΜΕΝΕΣ ΦΩΝΕΣ.— Ὁ ἐμπροθητής, ὁ ἐμπροθητής! Πιάστε τον!

ΦΩΝΕΣ ΠΙΟ ΚΟΝΤΙΝΕΣ.— Πέρασ' ἐδώθε. Τράβηξε πρὸς τὰ κεῖ!

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Πιάσε τὸν ἄνεμο στὸν κάμπο! Ὠχ... ὦ! πὼς καπνίζει!

ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΚΗΡΥΚΑ.— Ἐκατὸ οὐντοῖες χροσές γιὰ τὸ κεφάλι τοῦ ἐμπροθητή! Ἐκατὸ οὐντοῖες χροσές!...

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Βάλε, καλύτερα, βλάκα, τὰ χέρια σου στὴ φωτιά. Θάναι αὐτὸ πὺδ σοφὴ πράξη παρὰ τὸ νὰ γυρεύεις αὐτὸ τὸ κεφάλι.

Ἡ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΚΗΡΥΚΑ (ἀπὸ μακριά).— Ἐκατὸ οὐντοῖες χροσές γιὰ τὸ κεφάλι του... Ἐκατὸ οὐντοῖες... .

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ὠχ-ὦ! Τί φωτοχοροία! Πετυχημένα τοὺς κάπνισα!

ἈΛΛΕΣ ΦΩΝΕΣ (πὺδ ἀπομακραίνονται).— Πιάσε, κράτα!...

(Ἐρχεται ὁ ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ, ἔχει τὴν ὄνη φωτινοῦ πνέματος)

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Πάλι θοῆνοι, πάλι συφορές καὶ κακουργήματα! Δὲ θὰ πάρει ἄραγε ποτὲς τὸ κλίμα ν' ἀντιχρῖ πάνω στὴ γῆς;

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Κάποιος ἔρχεται... Δὲν εἶν' ἀπ' τὴν πολιτεία. Κάποιος διαβάτης. Ἀρκετὰ παράξετος διαβάτης! Λὲς νὰ χτίζει κι' αὐτὸς κάτι κ' ἔρχεται γιὰ πέτρες ἐδῶ πέρα; Δὲ μοιάζει γίγαντας, δὲ θὰ σηκώσει πολὺ... Μὰ ἔχει κάτι ἀπένω του πὺδ γιὰ χάρη του κι' οἱ πέτρες θὰ πύγαιναν κατόπι του... Τί καπνός!...

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Εἶν' ἐκεῖνος!... Ἡ δύναμη... Ἡ ξεσκλαβωμένη δύναμη τῆς ἀδύσοου. Εἶν' ἐκεῖνος. Ὁ μεγάλος, ὁ σκληρός, ὁ δυνατός! Καινούργιο φῶς ἀναθρῖβει ἀπ' αὐτόνα... Εἶν' ὁ πηλὸς ὄλων τῶν ἀγαλιμάτων πὺδ ὑψωσαν οἱ αἰῶνες, τὸ θέμελο ὄλων τῶν οἰκοδομιῶν. Ἦ ἀσθέσει ὄλων τῶν τοίχων... Εἶν' ἐκεῖνος τὸν ἀναγνωρίζω. Χαῖρε τιᾶνα!

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ἐμένα μὲ λένε Σίσυφο. Μοῦ γαίνεται πὼς κάποιος σ' εἶχα ἀκούσει.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ἐκεῖνος εἶν' ἐκεῖνος! Ἡμωνα βέβαιος... .

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ποῦ καὶ πότε σὲ εἶχε ἀκούσει;... Λιάβολε! Δὲν σὲ εἶδα, σ' ἀκουσα θυμω... .

ΦΩΝΕΣ ΑΠΟ ΜΑΚΡΙΑ.— Ὁ ἐμπροθητής... ὁ ἐμπροθητής!... Ἐκατὸ οὐντοῖες χροσές... Πιάσε!... Κράτα τον!...

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ἡμωνα βέβαιος πὼς ἦταν ἐκεῖνος! Τὰ πατήματα πὺδ βαδίζον πρὸς τὸ ἐρχομένο. Οἱ ὄμοι πὺδ στυλώνουν τὴ ζωὴ. Τὰ σήθαια πὺδ ἀναδώσουν τὸ στερῶν τ' ἀνάκρωμα τοῦ

θριάμβου, πρὶν φτάσει ἡ στερῶν σιωπὴ ἐπὶ γῆς. Εἶν' ἐκεῖνος, ὁ οἰκοδόμος τοῦ ἐρχομένου... .

Μὰ ποῦν' τὴν ἠ σπῖθα; Τί τὴν ἔκανες τὴ σπῖθα μου;

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ἄ! Εἶσαι οὐδὲ πὺδ μοιράζεις τὰ γιουριναῖα κεριά; Ἐοῦ, πὺδ σπαιρινα γι' ἀητόν; Δοιπόν, λοιπόν; Ποιές μου δὲν ἦθαι φαντασθεὶ πὼς ἔχεις τέτοια κακμοιορῆ ὄνη! Σὲ θαροῦσα πὺδ μεγάλο, πὺδ ἀντρενωμένο κι' ἀκόμα πὺδ δυνατὸ. Πολλὸ πὺδ δυνατὸ! Γιὰ δὲς, γιὰ δὲς τί ἔξοχη φωτοχοροία ἔχει ἐκεῖ κάτου! Δοιπόν, λοιπόν; Κ' ἐγὼ τὸν σπαιρινα γι' ἀητό. Γιὰ σταλιμένο ἀπὸ τὸ Δία!.. Ὠ ὁ βλάκας ἐγὼ! Ὁ φουκαρῶς ἐγὼ! Μωρὸ ἐπὶ εἶσαι πετοὶ καὶ κόκκαλο! Κι' ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ἄραγε; Μήπως ἔχεις πάλι κανένα φανασόκι στὸν κόρφο σου; Ἐγὼ ὡς τὴν ὄρα δὲν ἦθαι σὶα συγκομά μου ἀπὸ τὰ θάματα τῆς σπῖθας σου. Τὰ βλέπεις τὰ θάματά της; Κοίτα τὴν πολιτεία!.. Κοίτα!.. Κ' ἐγὼ τοῦ μιλοῦσα ὅπως μιλάνε μὲ τοὺς θεούς! Ἄθλια ὑπαρξή!

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Μεγάλος καὶ δυνατός, μὲ συναισθησι τῆς δυνάμης του. Ἐγὼ τὸν ἦθελα τέτοιο. Τέτοιο ἀντρα ὄνειρευόμουν! Γεννάορῆ λαῶν καὶ αἰῶνων... Εἶν' ἐκεῖνος!

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Φλαρεῖ σὸν τρελλός. Ἐνα τρελλὸ κονοῦπι τέτοια πάνω-κάτω θὰ σφῆριζε σ' αὐτὸ μου.

Μπᾶς κ' ἔχεις πυρετό, ἀγαπητέ μου;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ἐμπρός, εἰσπρός νὰ φουξῶ τὴ θεϊκὰ φλόγα σ' αὐτὸν ἰδι δυνατὸ πηλό. Γρήγορα, γρήγορα νὰ ἐμπυρνώσω αὐτὰ τὰ σήθαια... Ἡ σπῖθα... ποῦν' ἠ σπῖθα ποῦ εἶχα μιουτενεῖ!

ΣΙΣΥΦΟΣ.— Ἡ σπῖθα σου δὲ μοῦ χροιάζεται πιά! Πρέπει νὰ σοῦ τῶ πὼς εἶχα μεροδέματα μ' αὐτήνα. Τὴ σιγμὴ πὺδ τὴν εἶχες ρίξει, θνητῶσαι, ἐκεῖ κάτω, στὴν τρύπα μου, ἔγιναν ἄξαφρα τόσο φωτεινὰ τὰ γύρω, τόσο φωτεινὰ πὺδ λίγο ἔλειψε νὰ τυφλωθῶ ὀλότελα. Μὰ συνείδησα κατόπι. Κι' εἶδα πὼς ἐκεῖνα πὺδ ἔσερνα γιὰ πέτρες εἶταν οἱ συφορές μου κι' ἐκεῖνο πὺδ ἐκαλοῦσα κορσὶ ἦταν ἠ ἀνοησία μου, κι' ἐκεῖνο πὺδ ἐκαλοῦσα ἄδυσσο ἦταν ἠ θλίψη μου. Τότες ἔπεσα χάμου κι' ἔκλαμα πικρά. Ἡ γῆς δὲ γράνει νὰ καταιπιεῖ δια τὰ δάκρυα πὺδ εἶχα χύσει.

Ὑστερα τὰ δάκρυά μου σιέγνωσαν μὲ μιᾶς κ' εἶπα: Ἡ βαρῆτητα τῆς συφορῶς εἶναι πάντα λιγότερη ἀπ' τὴν ἀνοησία ἐκεῖνο πὺδ τὴν παθαίνει, τὸ βάθος τῆς ἀδικίας εἶναι πάντα λιγότερο ἀπ' τὴν ἀνοησία τοῦ ἀδικημένου. Τότες σηκώθηκα.

Καὶ σὸν σηκώθηκα εἶδα πὼς ἠ σπηλιά μου πὺδ σὶα σκοτεινὰ τὴ θαροῦσα κόρημον ἀλάκαρο δὲν ἦταν παρὰ παληκαλιέθα πὺδ ἄν τὴν ἔσπρωχνες λιγάκι δυνατὰ μοροῦσες νὰ τὴν γκροῦσιεις. Τὴν γκροῦνῶ λοιπὸν ἀμέσως μ' ἕνα σπρωξίμο καὶ θγάξω ὄξω τὸ κεφάλι μου.

Ἦταν φωτεινὰ, πολλὸ φωτεινὰ ὄξω.

Τὸ μεγάλο τ' ἀστέρι πὺδ μὸνλεγες πὼς βασίλευει τὴ μέρα σὶα ὄνη ἔφεγγε μοροσὶα σὶα μάτι μου. Καὶ πρῶτα πρῶτα ὑψώθηκε ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου κι' ὄστερα κυλιότρικε τὸν κατήφορο.

Κι' ἐγὼ τὸ κοίταξα, τὸ κοίταξα... .

Κ' ἐβγήκαν ἀστέρια πὺ μικρὰ κί' ἀναβαν ἀπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μου καί μ' ἐγενεσαν. Μὰ κί' ἀτὰ οὐρούσανε. Κ' ἐγὼ κοίταγα τὴ μέρα, κοίταγα τὴ νύχτα καὶ πάλι μέρα καὶ πάλι νύχτα καὶ ξανά καὶ ξανά...

Καὶ ξέρεις τί θὰ σοῦ πῶ; Ἐνοίωσα τότες πὼς κί' ὁ οὐρανός, αὐτὸς ποὺ τὸν καλοῦμε τόχα Ὀλυμπο, εἶναι κί' αὐτὸς σὰν τὴ δική μου, μόνο ποὺ εἶναι ἀναποδογυριουμένη, ἄδυσσο, πὼς μέσα στὴν ἄδυσσον αὐτὴν ὁ Δίας εἶναι τέτοιος δοῦλος σὰν καὶ μένα καὶ πὼς ὅλ' αὐτὰ τ' ἀστέρια δὲν εἶναι παρὰ πτέρους μεγάλες καὶ μικρότερες ποὺ τις κυλάει κί' ἐκεῖνος τὸν ἀνήφορο κί' αὐτὸς ὄλο καὶ ξαναπέφτον σὸ θυθῶ.

Ἄ! ἄ! Ἄν εἶν' εἶσι —σκέφτηκα— τότες τὸ πράμα ἀλλάζει. Μὰ ποιὸς τὸ ξέρει; Ἴσως καὶ νὰ μὴν εἶν' εἶσι. Μὰ ξέρεις, μ' ἔπιασε τότες ἓνα γέλοιο, τέτοιο γέλοιο, ποὺ ἡ καρδιά μου ραγίστηκε ὅπως ραγίζεται ἡ καρδιά τοῦ εἰσιμοθάνατου. Κί' ἴσπερα μὲ πῆρε μιὰ θλίψη, τέτοια θλίψη, ποὺ ξανάπεσα κ' ἔκλαιγα. Ἦπεςσα, σοῦ λέγω, πάνω στὶς πέτρες κί' ἔκλαιγα κί' ἀπ' τὰ δάκρυά μου ἔγιναν διὸ θάλασσες τόσο πικρὸς κί' ἀρμυρὸς ποὺ μέσα τους κάθε ζωὴ οθαίνει. Τέτοιο πράμα μοῦ συνέβηκε.

Γιατὶ τόχα ἔκλαιγα, ὁ θάλακας, δὲν τὸ καταλαβαίνω ὡς τὰ τόχα. Σκότισέ με, δὲν τὸ καταλαβαίνω. Κάτι γκροεῖζονταν, κάτι ἔπεφτε, κάτι ραγίζονταν, μέσα μου... Μὰ κί' ἀπὸ μοῦ πέρασε. Κ' ἡ σφοδρὰ εἶναι κί' αὐτὴ πέτρα. Κιλιέται ἀπάνω στὴν καρδιά καὶ πέσσει. Κί' ὄλο... κί' ὄλο...

Κί' ὅταν τὰ καλοσυλλογίστηκα ὅλ' αὐτὰ, ἦτάν σὺ γὰρ μὲ γυῖπρε ἡ μεγάλη θλίψη τοῦ νόμου.

Καὶ τότε; πὼς γένηκαν πιά σαρσὰ πολλὰ πούματα, κί' αὐτὰ τὰ πολλὰ θὰ σοῦ τὰ πῶ... Ἄν, λοιπόν;..

Γιατὶ κί' ὁ χρόνος εἶναι κί' αὐτὸς βέβαια πέτρα. Κυλιέται τὸν ἀνήφορο καὶ ξαναπέφτει σὸ θυθῶ. Καὶ τὴ σκόνη ποὺ πετᾷ σὸ κύλισμά του τὴν καλοῦν ζωή. Σταχτερή, οκοροισιουμένη σκόνη...

(Παίρνει λίγη σκόνη καὶ τὴ φροῖ)

Προῦ!

Μὰ ἐγὼ ἔπαγα πιά νὰ λυπᾶμαι γιὰ κάτι τις. Μόνο ποὺ μ' ἔκαιε τὸ σῶς. Τόσο μ' ἔκαιε ποὺ τὰ μάτια μου καιγότανε λὲς καὶ μέσα σὲ φλόγες. Καὶ τὸ μυαλό μου ἀκόμα γλεγότανε. Γιατὶ ἂν ἡ ζωὴ εἶναι ἡ σκόνη τῆς πέτρας ποὺ τὴν κυλᾶνε ἑκατομμύρια κ' ἑκατομμύρια γκροεῖζονται καὶ χαλνιένται μὲ τὴν ἰδέα πὼς ἡ πέτρ' αὐτὴ κάπου θὰ φτάζει καὶ τὴ σφοδρὸν ἀπάνω κί' ἐκεῖνη δὲ φτάνει καὶ ποτὲς δὲ θὰ φτάζει, τότες ὄλο αὐτὸ τὸ οὔπαν δὲν ἀξίζει παρὰ νὰ... καταλαβαίνεις; νὰ τὸ κάνεις εἶσι...

(Κάνει πὼς σφοδρῶναι σὸν ἀγέρα)

Κατάλαβες;..

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ.— Ἄθλια ὑπαρξή! Κί' ἀπ' αὐτὴν τὴ λάσπη ἤθελ' ἐγὼ νὰ χτίσω νέους κόμους! Κί' ἡ σπίδα; Ποῦν' ἡ σπίδα ποὺ σοῦ τὴν εἶχ' ἀρῆσαι; (Μεγάλοι ὄγκοι φλόγες ὑψώνονται ἀπάνω

ἀπὸ τὴν πόλη ποὺ καίεται ἀκούονται κραυγὲς φρίκης).

ΦΩΝΕΣ ΜΑΚΡΙΣΜΕΝΕΣ.— Θάνατος, θάνατος σὸν ἐμπορησὶ!

ΦΩΝΕΣ ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ.— Ἐκατὸ οὐντιοιες γιὰ τὸ κεφάλι του! Ἐκατὸ οὐντιοιες χροσὲς! Πιάστε τον! **ΣΙΣΥΦΟΣ.**— Μὰ τί ζέστη εἶν' αὐτὴ! Οὐχ!

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ (Κουνάει δυνατὰ τὸ Σίσιφο). Ποῦν' ἡ σπίδα μου, ξεμωλιουέρε!

ΣΙΣΥΦΟΣ (Ξεφεύγει ἀπ' τὰ χέρια του, δείχνει κατὰ τὴν πόλη μὲ τὸ δάχτυλο καὶ λέει οἶα). Ἐκεῖ, ἐκεῖ θὰ βρῆς τὴ σπίδα σου.

ΜΑΚΡΙΣΜΕΝΕΣ ΦΩΝΕΣ.— Πιάστε, κρατήστε τον!..

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ (Σηκώνει τὸ μαγικό του τὸ ραβδί) Ἐπειδὴ δὲν τὴ δέχτηκες σὰ στήθια σου τὴ θεϊκὰ φωτιά, τοὺς ἔφερες γήινες πυρκαγιές... Ἐπειδὴ δὲν ὑψώθηκες ψηλὰ ἀκολουθώντας τὸ φῶς, κατέβασες ὡς ἐσένα τὰ οὐράνια... Γιὰ ἓναν αἰῶνα, γιὰ δύο, γιὰ διακόσιες χιλιάδες χρόνια σὲ παραδίνω στὴν ἐξουσία τῆς ἀκηνοῖας, στὴν ἐξουσία τοῦ πέτρινον ἔθνος.

(Ὁ Σίσιφος μεταμορφώνεται σὲ ἄμορφη πέτρα).

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ (Χαμόγετος μὲ τοὺς ἀνέμους). Κί' ἐοὺ ξεδικήθηκες, ὦ Δία, θεὲ τοῦ κερανοῦ.

Μετάφραση ἀπὸ τὸ Ρωσικό).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΝΟΝΙΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΤΟ ΓΑΡΔΙΚΑ

Ἄφου πιστὰ μαθήτηδες σὸ γέρο Μιστριώτη, — μὲς τὸ Μεγάλο τὸ Σκολεῖο θὰ βρῆς παρὰ χροσῆ, ποὺ ἀπελπισμένη ἀπόμεινε, μονάχα καὶ διότι τῆς ἔλειπες ἐσύ.

ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ραβδί γιὰ τὴ Δημοτικὴ σ' εἰτοίμασαν καὶ σένα. Σ' ἄφησε καὶ δὲ σ' ἔσβησε τοῦ Γενικοῦ ἡ πέννα.

ΣΤΟΝ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟ

Ξένος ὡς τόσο ἀπόμεινες, στὴ γλώσσα, στὴ σκηνή. παντοῦ τὴ μύτη σου ἔχουσε, ξενοπουλῶντας πέρασε, καὶ τὸ «προτελευταῖο» σου φριχτὰ μᾶς συγκινεῖ— τὴν κεφαλὴ δὲν ἀλλάξες, σὰ λύκος κί' ἂν ἐγέρωσε.

ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἄφου μὲ τὴν ἀξία σου τίποτα δὲν ἐνέργησες, τὸν οἶχτο πιά στοχάστηκες ρεκλάμα σου, κί' ἀπέργησες. **ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΣ**

Εἶναι ἀναντίλεχτο πὼς ἔπαθε πολλὰ τὸ κακόμοιρο τὸ ἔθνος καὶ πὼς ἀπὸ τὰ χειρότερα του τὰ παθήματα, σιάθηκε ἡ οκλαβιά. Δὲν ξεχνιέται αὐτὴ ἄψε οβῆσε. Γιὰ τοῦτο ἔχομε δλοῖνα τουρκοκρατί σὸ ζήτημα τὸ γλωσσικό.

Ἄδικιες γίνανε, γίνονται καὶ θὰ γίνουνε ἀπειρες. Μὰ σὸ τέλος τὸ δικαιο κικᾶ. Ἀπόδειξη, ποὺ ζοῦνε οἱ ἄθροποι. Νὰ εἶτανε ἀδικημένοι παντοτεινά, δὲ θὰ ζούσανε, θὰ προτιμούσανε τὸ θάνατο. **Ψυχάρης**

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ «ΤΥΠΟΣ»

Διευθυντής: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

== Γραφεία, Σοφοκλέους 3 ==

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Εσωτερικού: Έτησία Δρ. 20.— Έξάμηνη Δρ. 10.—

Εξωτερικού: Φρ. 25.— Φρ. 15.—

Κάθε φύλλο λεπτά 40

Άγγελια και διαφημίσεις δραχ. 2 ὀ στήλος.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΓΡΑΦΟΝΤΑΣ σὲ προηγούμενο φύλλο, ἂν καὶ ξέ-
ραμε πόσο εὐκόλα προοῦσιν ἡ γνώμη μας νὰ πα-
ρεξηγηθῆι, πὸς μιὰ φιλελεύθερη κυβέρνησιν δὲν ἔχει
τὸ δικαίωμα νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἀντίπαλούς της στὸ
γλωσσικὸ ζήτημα ὅσο αὐτοὶ δὲν ἐπιχειροῦν νὰ δη-
μοκοπήσουνε πάνω στὸ ζήτημα, τονίζαμε συνάμα πὸς
ἔχει ὑποχρέωσιν τὸ Ὑπουργεῖο ἀφίνοντας κατὰ μέ-
ρος τῆς μεσαιωνικῆς καταδιώξεως τῶν ἀντίθετων, πὸν
δὲν εἶναι ἐπιτέλους ἕνας ἢ δυὸ παρὰ ληγεῶνα ὀλά-
καιρη, νὰ προσπαθῆσι, μὲ ὅλα τὰ μέσα πὸν διαθε-
τεῖ, νὰ φωτίσει τὴν κοινὴν γνώμην. Δυστυχῶς στὸ ση-
μεῖο αὐτὸ δὲ βλέπομε νὰ γίνεται καμμιά ἐνέργεια.
Σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε τίποτα ἄλλο νὰ γίνῃ, ὕστερα ἀπὸ
τὰ μαθήματα τῶν ἀνώτερων ἐποπτῶν πρὸς τοὺς δη-
μοδιδασκάλους, σταμάτησε καθε ἄλλη ἐνέργεια. Ἔ-
ται ὅλο τὸ ζήτημα ἀφέθηκε πιά στὴ διάθεσιν τοῦ κ.
Καμπάνη, πὸν στέκεται τώρα τελευταῖα φρουρὸς τῆς
δημοτικῆς γλώσσας. Ἄν παρουσιαστῆ ἀνάγκη ὁ κ.
Καμπάνης θὰ μᾶς προσφέρει βέβαια τὸ σχετικὸ ἄρ-
θρο του. Μὰ ἂν τέλος πάντων ὁ κ. Καμπάνης δυσκο-
λευτεῖ νὰ γράψῃ τὸ ἄρθρο του; Πρέπει ὅλα ἀπὸ τὸν
κ. Καμπάνη νὰ τὰ περιμένουμε; Κάνει ὁ ἄνθρωπος
ὅ,τι μπορεῖ. Τὸ ἴδιο κὶ ὁ κ. Ζαχαρίας μὲ τὰ περὶ
Φλαμανδικῆς σχολῆς μαθήματά του στοὺς δημοδιδασ-
κάλους. Τὸ ἴδιο κὶ ὁ κ. Ξενοπούλου, πὸν γιὰ χατῆρι
τοῦ Ὑπουργείου καὶ γιὰ χατῆρι τῆς δημοτικῆς, πὸν
τόσο πάντοτε τὴν ἀγάπησε, ἔγινε ἀπεργασίας κα-
τὰ τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀποφασίζοντας μετὰ τὴν ἀπεργίαν
του νὰ γράψῃ βιβλίον γιὰ τὰ παιδιά. Κ' ὕστερα; Μπο-
ροῦν νὰ θεωρηθῶναι ἀρκετῆς ὅλες οἱ ἀξέπαινες αὐ-
τῆς προσπάθειες; Μὲ αὐτὰ μόνον θὰ φωτιστεῖ ὁ κόσμος
γιὰ νὰ μὴ βοεῖ μεθαύριο ἔδαφος νὰ δοῦσιν ὁ Ἐκπαι-
δευτικὸς σύνδεσμος τοῦ κ. Χατζηδάκη; Ἐμεῖς οἱ ἀ-
διόρθωτοι ἀπλοῖκοι εἴγαμε τὴ γνώμην πὸς καὶ στὸ
γλωσσικὸ ζήτημα τὸ Ὑπουργεῖο ἔπρεπε νὰ μεταχει-
ριστεῖ τὴν ἴδιαν μέθοδον πὸν μεταχειρίστηκε γιὰ νὰ φω-
τίσει τὸ λαὸν γιὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιστροφῆς. Τὸ
ἴδιο καὶ περισσότερον μάλιστα, γιὰ καὶ τὸ πρῶμα ἐδῶ
εἶναι δυσκολώτερον. Ἀντὶ νὰ κάνουμε αὐτὸ, περιορι-
στήκαμε νὰ πασαλείψουμε τοὺς δημοδιδασκάλους μὲ
λίγα γνωσίδια πὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ χωνέ-
ψουνε καὶ νὰ τὰ ἀφομοιώσουνε — οἱ περισσότεροι ἀπὸ
αὐτοὺς τοιλάχιστο. Θὰ μᾶς εἰπῆτε πὸς δὲν ὑπόχου-

νε τὰ κατάλληλα πρόσωπα καὶ πὸς αὐτοὶ πὸν διευθί-
νουνε δὲν μποροῦν νὰ ἐμπιστευτοῦν τὸ ζήτημα στὸν
τυχόντα. Κὶ ὅμως γιὰ νὰ μὴ μιμηθοῦν οἱ γλωσσικοὶ
ἐπάστες τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Σωτηριάδη πὸν γέρος
ἄνθρωπος, γύρισε ὅλο τὸ μέτωπον φρονηματίζοντας
τοὺς στρατιῶτες μὲ τὴ γνωστὴ εὐγλωττία του; Γιὰ
νὰ μὴν κἀνῃ τὸ ἴδιο κὶ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης; Κ' ἔ-
πειτα κὶ ὁ κ. Ξενοπούλου, κὶ ὁ κ. Ζαχαρίας, κὶ ὁ κ.
Καμπάνης καὶ τόσοι καὶ τόσοι ἀληθινοὶ δημοτικιστῆς
πὸν τριγυρίζουνε στοὺς διάδρομους τοῦ Ὑπουργείου,
γιὰ νὰ μὴ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ μιὰ τέτοια ἐκστρα-
τεία, πὸν θὰ δῶναι ἀληθινὸς καρπός; Κ' ἔπειτα δὲν
εἶναι ἀνάγκη νὰ φωτιστοῦν μόνον οἱ καθαρευουσιάνοι.
Πρέπει νὰ φωτιστοῦν κ' οἱ δημοτικιστῆς, νὰ δια-
λυθοῦν κὶ αὐτῶν οἱ ὑποψίες, ἀφοῦ κὶ ἀπὸ αὐτοὺς πολ-
λοὶ συμβαίνει νὰ δυσπιστοῦν πρὸς ὅσα γίνονται γῆ-
ρο τους. Ἐνα ἀτέλειωτο στάδιο δουλειᾶς καὶ δουλειᾶ
καμμιά. Στὸ διάστημα ὅμως αὐτὸ ὁ κ. Χατζηδάκης
δουλεῖ, σκάβει λαγούμια γιὰ νὰ μᾶς ἰνᾶξῃ στὸν ἄ-
έρα, τὴ στιγμὴ πὸν ἔμεῖς, μὲ τὴν πεποίθησιν πὸς λῆ-
σαμε τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, θὰ καταπιανόμεσθε νὰ λῆ-
σουμε καὶ τὸ ζήτημα τῆς πραγματικῆς ἐκπαίδευσης. Ὑ-
ψώνομεν φωνήν, θὰ ἔλεγεν ἕνας καθαρευουσιάνος.

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ τὴ μιχτὴ γλώσσα καὶ τὴ μιχτὴ ἐκ-
παίδευσιν, ἔχουμε καὶ μιχτοὺς διορισμούς. Διορι-
στήκανε τώρα τελευταῖα δυὸ νέοι καθηγητῆς στὸ Πα-
νεπιστήμιον. Ὁ κ. Γαοδίκας καὶ ὁ κ. Φουτοῖδης. Οἱ δυὸ
αὐτοὶ διορισμοὶ εἶναι χαρακτηριστικοὶ γιὰ τὴν δεικνύον-
τὸ συμβασιτικὸν, δηλαδὴ μιχτὸ πνεῦμα πὸν βασιλεύει
σήμερα στὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Ὁ κ. Γαοδίκας
εἶναι παλῆς γνώριμος τοῦ «Νουμά». Γλωσσαμύντο-
ρας βαρβάτος, τισοῦσι τοῦ Μιστοιώτη, κοπέλλι τοῦ κ.
Χατζηδάκη, διορίστηκε ἀνέλπιστα νὰ διδάξῃ παπι-
ρολογία, ἀφοῦ ὁ εἰδικὸς παπυρολόγος τὸ βόηκε βολι-
κώτερον ἀπὸ παπυρολόγος νὰ μεταβαπτιστεῖ σὲ ἱστορι-
κὸν κατὰ τὴ γνωστὴν μέθοδον τῶν καλόγερον τοῦ Μεσαί-
ωνα πὸν βαπτίζανε τὴν κότταν σὲ ψάρι. Αὐτὸς λοιπὸν
θὰ διδάξῃ ἀνογαῖα φιλολογία στοὺς φοιτητῆς. Μὰ τὸ
ἴδιον μάθημα θὰ διδάξῃ κὶ ὁ κ. Φουτοῖδης. Τὸν κ.
Φουτοῖδην πὸν εἶτανε ὡς τώρα καθηγητῆς σὲ κάποιον Πα-
νεπιστήμιον τῆς Ἀμερικῆς, τὸν ἔβρομε ἀπὸ μιὰ κρι-
τικὴ ἔκδοσιν τοῦ «Ἀσκραίου» τοῦ κ. Παλαιᾶ. Φαίνεται
λοιπὸν νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος δημοτικιστῆς. Καὶ αὐτὸν
θὰ εἶναι ὁ γενικὸν ἀογὴν πὸν νὰ κανονίξῃ ὅλες τῆς πράξεις μας.
Ἔτσι ἱκανοποιοῦνται κ' οἱ δυὸ μερίδες. Εἶναι ἡ γνω-
στὴ μέθοδος τῶν μιχτῶν νὰ τὰ ἔχουνε καλὰ μὲ ὅλους.
Οἱ παλῆτεροι ὡς τόσο εἶτανε εἰλικρινέστεροι. Ποτὲ
δὲ θὰ διωκόταν ἕνα καθηγητῆν στὸ Πανεπιστήμιον ἂν
δὲν εἶτανε ποσότητος βέβαιον πὸς πιστεῖται κὶ δοκιᾶ-
ται στὸ Ἐγγονέλιον τοῦ Κόντου καὶ τοῦ Μιστοιώτη καὶ
πὸς εἶναι ἔτοιμος νὰ κατασπαράξῃ ὅλους τοὺς μαλ-
λισσοῦς. Ἐμεῖς οἱ νεώτεροι σὰ φρονιμώτεροι βόηκαμε
πὸς ὁ μέθοδος τοῦ συμβασιτικοῦ εἶναι ἡ πῶν συμβασιτικῆ.
Καὶ βόηκαμε τὸν κ. Γαοδίκαν νὰ φωτίσει τοὺς φοιτη-
τῆς. Πότε; Τὴ στιγμὴ πὸν ἀγωνίζομασθε νὰ υπάσωνε
τὸ δημοτικισμὸν στὸ σχολεῖον. Ὅ,τι παύομε δηλαδὴ
τὸ ἄνθρωπον πᾶσι, ὅ,τι γράφομε τὸ γρομμίζομε μὲ τὰ
ἴδια μας τὰ γόγια. Μὲ ἄλλες λέξεις μᾶς λείπει κ' ἐδῶ ἡ
μέθοδος τὸ σύστημα, πὸν εἶναι τὸ ἐλάττωμα τοῦ σημε-
ρινοῦ Ρουμοῦ.

Ο ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ τού κ. Φουτρίδη στο Πανεπιστήμιο μᾶς φέρνει στη μνήμη τὸ διορισμὸ τού κ. Μενάρδου. Μὲ πόσο ἐνθουσιασμὸ χαιρετίσαμε τότε ὅλοι οἱ δημοτικιστὲς τὸ διορισμὸ του στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐνα καινούριο πνεῦμα, μὰ καινούρια ἀντίληψη, πιστέψαμε τότε πὼς μβαίνει στὸ Πανεπιστήμιο πὸν δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ἔχει εὐεργετικὴ ἐπίδραση στὸ τέμενος αὐτὸ τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τῆς πρόληψης. Τὶ τραγικὴ ἀπάτη. Ἡ πρώτη δουλειὰ τοῦ κ. Μενάρδου μὸλις κατὰφερε τὴ δουλίτσα του, εἶτανε νὰ ἀρχίσει ἐρωτοτροπιᾶς μὲ τὸν κ. Χατζηδάκη ὅσο πὸν ἐπιτέλους ἔπεσε σὰν ἐρωμένη στὴν ἀγκαλιά του κ' εἶτανε ὁ πρῶτος πούτρεξε μαζί του στὸ Μητροπολιτικὸ μέγαρο τὶς προάλλες γιὰ νὰ σώσει τὴν καθαρεύουσα. Ὁ μόνος πὸν χειροκρότησε τὴ φρονημάδα, δηλαδή τὴν ἐξυπνάδα τοῦ Κύριου κ. Μενάρδου εἶτανε ὁ συμπατριώτης του, ὁ μακαρίτης Κύρος τῆς «Ἐστίας». Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι μείναμε μὲ τὴν πικρὴ ἀπογοήτεψη καὶ μὲ τὸ μᾶθημα πὼς δὲν πρέπει νὰ ἐνθουσιαζόμεστε καὶ τόσο εὐκόλα. Νὰ μᾶς περιμένει τάχατες καιμὰ καινούρια ἀπογοήτεψη καὶ μὲ τὸν καινούριο καθηγητὴ κ. Φουτρίδη; Ὁ κ. Φουτρίδης κατεβαίνει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ ὅπου οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολὺ πραχτικοί. Θὰ φροντίσει κ' αὐτὸς μὸλις πατήσῃ τὸ πόδι του στὸ ἀθάνατο αὐτὸ χῶμα τῆς Ἀθήνας νὰ γίνῃ πραχτικὸς σὰν τὸν κ. Μενάρδο: Θὰ πιστέψῃ κ' αὐτὸς πὼς δὲν ἔχει τίποτα ἄλλο ἀνώτερο νὰ ὀνειροπολήσῃ παρὰ πὼς νὰ πάσῃ τὸ γληγορότερο τὴν εὐκὴ τῆς πεθερᾶς τοῦ κ. Χατζηδάκη, γιὰ νὰ τοῦ χρησιμέψῃ σὰ φιλαχτάρι στὴν καινούρια θέση του;

ΚΟΚΚΙΝΑ ΦΥΛΛΑ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΙΟΥ

Κάτω ἀπ' τὸ μπαλκόνι μου ἀπλώνεται μιὰ θάλασσα ἀπὸ πράσινα φύλλα, μιὰ πράσινη θάλασσα γαληνεμένη. Στὴν παραμικρὴ πνοὴ τοῦ ἀνέμου, ὅμοια σὰ μύριες πεταλοῦδες, ἀνασηκώνονται καὶ φτερουγίζουν τὰ σημόφυλλα τῆς καινουργιοφορεμένης λεύκας, μπροστά μου. — Γλυκὸ δειλινὸ, πόσο ἀπαλὴ μοῦ κάνεις τὴν ψυχὴ!...

Στὴν εἰρήνη τῆς Δημιουργίας, συλλογιέμαι μιὰν ἱστορία πὸν ἄκουσα μιὰ φορὰ, καὶ πὸν σὰν ὄνειρο τρυφερὸ πλημμυραῖε τώρα ἀπὸ τὸ στήθος μου κ' ἀνακατώνεται μὲ τὶς εὐωδιὲς τοῦ Μάρτη ὀλόγουρά μου. Κι ἤθελα νὰ εἶχα κάποιον πὸν νὰ μ' ἀφινε νὰ τοῦ διηγηθῶ τὴν ἱστορία πὸν ἄκουσα τότε πὸν, ὕστερα ἀπὸ ἕναν τραχὺ καὶ μακρὸν δρόμο, μ' ὀδήγησε στὸ ἀνθισμένο τῆς περιθόλι, ἢ Κόκκινη Κυρὰ, ἢ ἀγαπητικιά μου.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἕνας ἄνθρωπος μὲ καστανὰ μαλλιά... καλὰ τώρα δὲ θυμάμαι... Ἴσως καὶ νᾶτανε ξανθὰ τὰ μαλλιά του, προτοῦ νὰ γίνουν καστανὰ. Ἐνας ἄνθρωπος μὲ καστανὰ μαλλιά εἶναι, βέβαια, κατιτὶ πολὺ συνηθισμένο. Κι ὅμως αὐτὸς εἶχε γεννηθεῖ μὲ μιὰ παράξενη νοσταλγία στὴν καρδιά. Καί, καθὼς ὀνειρευότανε, μιὰν ἀυγὴ, ξύπνησε καί, τρίβοντας τὰ μάτια του μὲ τὴ ράχη τῶν χειρῶν του, κατάλαβε πὼς ὀ-

νειρευότανε πολὺν καιρὸ, καὶ πὼς ἐκεῖνα πὸν ὀνειρευότανε, δὲν ἦταν παρὰ, μόνον ἕνα ὄμορφο, πολὺ ἔμορφο ὄνειρο.

Καὶ τότε εἶπε στὴν καρδιά του: — «Ἡ ζωὴ εἶναι κατιτὶ πολὺ ὄμορφο, μὰ πρέπει ὁ κόσμος νὰ γίνῃ πιὸ καλὸς».

Καὶ καθὼς στοχαζότανε τὸ πὼς θὰ γίνῃ ὁ κόσμος πιὸ καλὸς, εἶδε στὸν καθρέφτη πὼς στὰ καστανὰ του τὰ μαλλιά ἔλαμπε μιὰ ἀσημένια τρίχα.

Ὅτε συλλογίστηκε: — «Γιὰ νὰ γίνῃ ὁ κόσμος πιὸ καλύτερος, πρέπει, πρῶτα ἀπ' ὅλα, νὰ γίνῃ πιὸ δίκαιος, καὶ γιὰ νὰ γίνῃ πιὸ δίκαιος, θάπρεπε ἢ ὅλοι οἱ ἀνθρώποι νὰ γίνουν καλοὶ ἢ ὅλοι κακοί. Ὅμως ἂν γίνουν ὅλοι κακοί, οἱ ἄνθρωποι θὰ γίνουν σὰν τᾶγρια τὰ θηρία καὶ δὲ θὰ μπορούν νὰ ἐργαστοῦνε μαζί, καὶ θὰ λιγοστῆσι. ἢ εὐτυχία τους, κ' ὁ κόσμος θὰ γίνῃ χειρότερος... Καὶ τότε εἶπε πὼς, βέβαια, πρέπει νὰ γίνουν ὅλοι καλοὶ καὶ νὰγαποῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ὅπως τὸν ἑαυτὸν».

Καὶ καθὼς τῆπε αὐτὸ, χαμογέλασε ἀπὸ εὐτυχία καὶ στοχαζότανε πὼς θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν οἱ ἄνθρωποι ἔλοι καλοὶ. Κι εἶδε στὸν καθρέφτη του πὼς οἱ ἀσημένιες τρίχες, μὲς στὰ καστανὰ του τὰ μαλλιά, εἶχανε γίνῃ δέκα...

Μὰ ἀγάλι ἀγάλα, μιὰ βουβὴ στενοχώρια ἀρχισε νὰ τὸν παίρνῃ, κ' εἶπε: — «Ὅσο καλοὶ κ' ἂν γίνουν οἱ ἄνθρωποι, θὰ ὑπάρχουν πάντοτε οἱ πιὸ καλοὶ κ' οἱ πιὸ κακοί: γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ εἶναι κατιτὶ σχετικόν... γιὰτὸ πρέπει οἱ ἄνθρωποι νὰχουν τὸν ἴδιον βαθμὸν καὶ τὸ ἴδιο εἶδος καλοσύνης. Ὅμως,» συλλογίστηκε πάλι, «γιὰ νᾶναι κανεὶς καλὸς, πρέπει νᾶναι καὶ δυνατός, στὸ σῶμα, στὸ μυαλὸ καὶ στὴν καρδιά. Λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ γίνουν ὅλοι καλοὶ κ' ὅλοι δυνατοί... κ' ὅλοι ὅμοια καλοὶ κ' ὅμοια δυνατοί».

Καὶ τότε, μ' εὐχαρίστηση, σκέφτηκε πόσο δύσκολος, μὰ καὶ πόσο ὄρατος πρέπει νᾶταν ἕνας τέτοιος ἀγώνας, κ' εἶδε πὼς οἱ ἀσημένιες τρίχες εἶχανε γίνῃ στὸ κεφάλι του καιμὰ ἑκατοστή...

Ὅμως, καθὼς τὰ συλλογιόταν ὅλα αὐτὰ, χαμογελώντας ἀπὸ εὐχαρίστηση, ἔνωσε μιὰ καινούργια θλίψη νὰ τρυπάνῃ σιγὰ σιγὰ μὲς στὸ στήθος του, καὶ νὰ τὸ πλημμυρίσει. Καὶ σκέφτηκε τοῦτα: — «Κι ἂν ἀκόμα γινόντουσαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὅμοια καλοὶ κ' ὅμοια δυνατοί, — ποῖος θᾶταν ὁ ἀνώτερος σκοπὸς τῆς ζωῆς; ἢ. Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔρχονται καὶ θὰ φεύγουν δίχως πόθους καὶ δίχως ἐλπίδες, καὶ θᾶναι ἢ ζωὴ τους ἔτσι ἀνοητή, πὸν θὰ μοιάζει μὲ μαρτύριο. Γιὰτὸ,» εἶπε, «οἱ ἄνθρωποι θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ ζωὴ τους γιὰ νὰ ὑψώνουν ἀδιάκοπα τὸ ἐπίπεδο τῆς δυνάμει τους καὶ τῆς καλοσύνης τους, γιὰ νὰ κάνουν ὄλο καὶ πιὸ μεγάλη τὴν εὐτυχία τους. Κι αὐτὸ θᾶναι ὁ πόθος κ' ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς τους. Ὅμως αὐτὸ τὸ ἀνύψωμα τῶν ἀνθρώπων θὰ πρέπει νὰ γίνεται ταυτόχρονα καὶ τὸ ἴδιο γιὰ ὅλους, γιὰτὶ ἄλλιῶς θὰ καταστρεφότανε ἢ ἰσότητας».

Καὶ χάριξε, ὅταν τὰ συλλογίστηκε ὅλα αὐτὰ, καὶ γελοῦσε ὀλάκερος καί, ρίχνοντας τὰ μάτια του στὸν καθρέφτη του, εἶδε πὼς τὰ μαλλιά του εἶχανε γίνῃ γριζὰ σὰν αὐτὲς τὶς λεῦκες...

“Όμως πάλι, τήν τόση του χαρά, άρχισε νά τή σκεπάζει μιá θαμπή καταχνιά, σάν τά βουνά τὸ χινόπωρο, κι έβγινε σκεφτικός, καὶ στοχαζότανε πὸς ὅλα ἐκεῖνα πὸν ὡς τὰ τότε συλλογίστηκε, ἦταν πράγματα ἀδύνατα καὶ μπόσικα. Καὶ γιαντὸ άρχισε νά στρώνει τὰ σχέδιά του ἀπὸ τήν ἀρχή.

«Κοίταξε» εἶπε, «ὄλοι νά γίνουν ὁμοία καλοὶ κι ὁμοία δυνατοί, εἶναι ἓνα ὄνειρο ἀδύνατο, καὶ, ἄχ! ἄδικα κούρασα τὸ μυαλό μου καὶ τυράννησα τίς μέρες μου καὶ τίς νύχτες μου γιὰ τέτοια ἀδύνατα πράγματα... Τὸ πρόβλημα πὸν μὲ βασανίζει, μπορεῖ νά λυθεῖ μονάχα ἀλλιώτικα: “Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νά εἶναι ἴσοι κι ὅμοιοι. ὅμως πρέπει νά γίνονται, ὄλοι, ὄλο καὶ πῶ καλύτεροι κι ὄλο καὶ πῶ δυνατότεροι. Κι ἔτσι ὄλο καὶ θά καλύτερευεῖ ὁ κόσμος κι ἡ ζωή... Καὶ πρέπει οἱ πῶ δυνατοὶ νά εἶναι κι οἱ πῶ καλοὶ... καλοσύνη καὶ δύναμη νά εἶναι σάν ἓνα πρᾶμα. Κι ὅσο πῶ δυνατός θά γίνεταὶ ὁ καθένας ἀνάμεσό μας, τόσο καὶ πῶ καλὸς νά γίνεται...»

Ἄυτὸ τοῦ φάνηκε κομμάτι πῶ εὔκολο.

Μὰ τότε, συλλογίστηκε πάλι πὸς ξέχασε τὸ πῶ ἠπουδαῖο γιατί ἓνας νόσμος δυνατός καὶ καλὸς θά ἦτανε κατὰ πολὺ θλιβερό κι ἀνούσιο, ἂν δὲν ἦτανε μαζί κι ὠραῖος. Κι εἶπε: — «Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νά γίνεταὶ ὄλο καὶ πῶ ὠραῖος καὶ πῶ δυνατός καὶ πῶ καλός. Ἔτσι, πὸν ὁμορφιά, καλοσύνη καὶ δύναμη νάνα ἓνα καὶ τὸ ἴδιο κι ἀξεχώριστο πρᾶμα... Ὄστε ὁ ἀγῶνας τοῦ κάθε ἀνθρώπου θάνα πὸς νά γίνει τελειότερος, γιὰ τὴ δική του τὴν εὐτυχία καὶ γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν ἄλλων».

Κι ὅταν τὰ συλλογίστηκε κι αὐτὰ, εἶδε πὸς τὰ μαλλιά του εἶχανε γίνει σάν τὸ μπαμπάκι. Κι ἦταν ἔτσι εὐτυχημένος, πὸν τὸ πρόσωπό του, μ' ὄλο πὸν ἦταν κερμάτο ξάρης, ἀστραφτε σάν τὸν ἥλιο, κι ἡ καρδιά του χτυποῦσε σιγά σιγά καὶ τρυφερά... Καὶ μὲ τὸ πῶ γλυκὸ χαμόγελο τοῦ κόσμου, ἔπεσε νά κοιμηθεῖ κι ἀφοῦ ἀποκοιμήθηκε, γελούσε ἀκόμα...

Κι ἦταν ἔτσι τυχερός, πὸν οὔτε ξύπνησε πᾶ ἀπ' τὸν ὠραῖο του τὸν ἕπνο...

Ἄυτὴ εἶναι μιὰ μικρὴ ἱστορία, πὸν μοῦ τὴν διηγήθηκε, μὲς στ'ἀνθρομένο περιθόλι, ἡ Κόκκινη Κυρά. ὅταν ἔβθε νά μὲ πάρει ἀγαπητικό της.

Κι ὅταν τὴν ἀρώτησα ἂν αὐτὴ ἦταν ἡ ἱστορία τοῦ μπαμπακιοῦ, χαμογέλασε καὶ μοῦπε πὸς αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ μεταξιῦ καὶ ὄχι τοῦ μπαμπακιοῦ πούχει μιὰν ἄλλην ἱστορία νοτισμένη μὲ ἴδρωτα καὶ μὲ δάκρυα.

Κι ὕστερα γελάσαμε οἱ δύο μας καὶ φιληθήκαμε καὶ καθίσαμε πολλὴν ὥραν ἀγκαλιασμένοι, κι ἀκούγαμε τὰ τραγούδια τῶν ἀηδονιῶν, χωρὶς νά μιλοῦμε.

Κι αὐτὴ τὴ μικρὴ ἱστορία, θάθελα νάτανε κάποιος τώρα ἐδῶ, στὸ ξύλινο μπαλκόνι, καὶ νά τοῦ τὴν διηγήθῃ, ἐνῶ θά κοιτάζαμε μὲ τὰ μάτια ὑγρὰ ἀπὸ εὐτυχία τὴν πράσινη θάλασσα καὶ τίς λιγερὲς λεῦκες...

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

ΚΛΗΡΟΣ—ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ—ΛΟΓΙΩΤΑΤΙΣΜΟΣ
—ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ

ΤΙ ΛΕΕΙ ΕΝΑΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ ΜΑΣ

Ἄγαπητὲ «Νουμά»,

Εἰς ἦνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα σου φύλλα λαμβάνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ κείνα πὸνγραψε γιὰ τὸ ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα τὸ ὄργανο τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη «Ἐκκλησιαστικὸς Κήρυξ», ἰσχυροίσηκες πὸς ἡ ἐπανάσταση τοῦ 21 δὲν εἶναι ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ εἶναι «μὴ ἀποικὴ ἐπανάσταση κατὰ τοῦ τουρκικοῦ δεσποτισμοῦ, πὸν τὴν κάμανε, ὅπως τὴ γαλλικὴ τοῦ 1789, οἱ ἄστοί, τραβώντας πρὸς τὸ μέρος τους καὶ τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ λαοῦ μὲ τὸ ἀγκίστρι τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν».

Ἐκτός ἀπ' αὐτὰ ἐξηγῆρες καὶ δι ἡ Ἐκκλησία ξένη πρὸς τὴν «ἐθνικὴ γλώσσα» ἐργάστηκε μὲ τὰ σχολεῖα της μόνο γιὰ τὸ λογιωτιστικὸ καὶ τοὺς Δεσποτάδες, ἐνῶ ἡ «ἐθνικὴ γλώσσα» διατηρήθηκε ἀπ' τὰ βουνά καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Σ' αὐτὰ τὰ δύο σημεῖα σκοπεύω νά πῶ λίγες λέξεις μὲ τὴν παράκληση, ἂν τὸ θείοῦς καλό, νά δοῦν τὸ φῶς τῆς δημοσιότης.

Γιὰ νά κρίνῃ κανεὶς τὴν Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση δὲν πρέπει νά τὴ συγκρίνῃ οὔτε νά τὴ συγκρίξει μὲ τὴ Γαλλικὴ ἐπανάσταση. Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάσταση ἐπήγαγε ἀπὸ τίς φιλοσοφικὰς θεωρίας καὶ ἀρχὰς περὶ πολιτείας καὶ κοινωνίας, ἀπὸ διάφορα ὑλικά συμφέροντα καὶ πάθη πολιτικά καὶ κοινωνικά καὶ ἀπὸ τὸν πόθο τῆς ἀνατροπῆς ἐνὸς παλιοῦ κόσμου καὶ τὴν ἐγκυβέρνηση μιανοῦ νέου μὲ νέες ἀρχὰς καὶ θεωρίες. Στὴν Ἑλλάδα ὅμως πολιτικὰ καὶ κοινωνικά ζητήματα καὶ φιλοσοφικὰς θεωρίας περὶ κυριαρχίας τοῦ λαοῦ καὶ ἰσότητος σὰ ἀποικὰ καὶ πολιτικὰ δικαιώματα,—τέτοια ζητήματα δὲν ἀποτελέσαν τὸ ἠθικὸ ἐλατήριο τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασης, καθὼς στὴ Γαλλία. Θεός, θρησκεία, Πατρις, Ὁρθοδοξία ἰδοὺ ποιὲς ἦσαν οἱ ψηλὲς ἰδέες γιὰ τίς ὁποῖες σήκωσε ἐπανάσταση ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Ἄυτὰ τὰ μεγάλα ἰδανικά κινούσαν τοὺς Κλέφτες καὶ τοὺς Ἀριτωλοῦς, οἱ ὅποιοι τὰ ἀποτίπωναν τόσο σὰ τραγούδια τους πᾶ ἀντιχρῆσῶ σὰ βουνά καὶ σὲς ψηλὰς ροχοῦλες, ὅσο καὶ σὸν ἔλο τους βίε πὸν τὸν διέκρινε τὸ ἀγνὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα, πὸν τοὺς ἐσπρωγγε σὰ μεγαλοεργήματα καὶ σὲς μεγάλες ἀποφάσεις:

«Εἶχαν Σταυρό, εἶχαν Χρῆσιό, εἶχαν καὶ Παναγιώ». Ἄλλ' ἂν θέλῃς καὶ ἀπὸ γενικώτερη ἄποψη νά ξετάσης τὴν Ἑλλην. ἐπανάσταση, θά ἴδῃς δι ἡ ἐπανάσταση ἐκεῖνη ἦταν ἡ ἀναπόφευκτὴ ἐκδήλωση τῆς ἐθνικῆς ζωικότης μιανοῦ ἱστορικοῦ κόσμου πὸν διέκρινε τὴν ἱστορικὴ του συνείδηση καὶ εἶχε ἐπίγνωση τῆς ἱστορικῆς του πολιτικῆς ὑπόστασης, ἡ ὁποία τὸν συνέδεε μὲ τὸ παρελθόν, τοῦ ξηγούσε τὸ παρὸν καὶ τὸν διαφώτιζε γιὰ τὸ μέλλον. Ἦταν ἡ ἐπανάσταση ἐκεῖνη ἡ παταγώδης

ἐκρηξη τοῦ αἰσθήματος τῆς λευτεριάς, ποὺ ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ κράτους ὑπόθαλπε ἡ Ἐκκλησία μὲ τὸν κλήρῳ τῆς, μὲ τὰ σχολεῖά τῆς ἢ Ἐκκλησία, ποὺ μισροσιὰ σὰ μάτια καὶ στὴ συνείδηση τοῦ γαριὰ ἦταν ὄχι μονάχα ἡ μητέρα καὶ ἡ τροφός, ἀλλὰ καὶ ἡ γνήσια ἀντιπροσωπία τοῦ Κράτους ποὺ ἔπρεσε, ὁ στερεὸς σύγδεσμος τοῦ βυζαντινοῦ καὶ τοῦ νεοελληνικοῦ κόβου, ἢ ἐνοράκωση τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ποὺ ἡ φωτιά τῆς ἐφελάχθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία σὺν τὸ πολιτικότερο κειμήλιο, γιὰ νὰ μεταδώσῃ τὶς φλόγες τῆς βίαν θὰ ὄχτανε τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν. «Ποῦ νεώτερο ἔθνος—ἔγραψε στὰ 1782 ὁ Γάλλος διαλωμάτης Choiseul Gauffier γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ αἶσθημα τῆς λευτεριάς— ποῦ νεώτερο ἔθνος ξεδήλωσε τὸν ἔσωτὰ του πρὸς τὴ λευτεριά μὲ ἔγγραφο σφοδρότερη καὶ διαρκέστερη κατὰ τῶν τυράννων του ποὺ μὲ βία τοῦ τὴν ἀγαίωσε; Ἀὐτὸ εἶναι καθόλου μικρὸ πράμα νὰ ἀποτροπιάζεται κανεὶς τοὺς νικητὲς ἔπειτα ἀπὸ τέτοιες αἰῶνες σὺν τὴν πρώτη μέρα, χίλιες φορές νὰ σηκώσῃ ἐπανάσταση καὶ πάντα νὰ εἶναι ἔτοιμος γιὰ νέα ἐπανάσταση.»

Ποῦ λοιπόν, ἀγαπητέ μου «Νουμά», σιηρίζεσαι καὶ γράφεις πὺς ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση ἦταν «μιά ἀστική ἐπανάσταση κατὰ τοῦ τουρκικοῦ δεσποτισμοῦ ποὺ τὴν κἀναμε. ὅπως καὶ τὴ γ α λ λ ι κ ῆ τ ο ῦ 1789. οἱ ἀστοί;...»

Ἐὰν τέτοιο γαραγτῆρα εἶγε ἡ ἐπανάσταση ἐκεῖνη, ὅμοιοι μὲ ἀποτύγχανε. Καὶ τὸ ἰστορικὸ τῆς ἀποτυχίας ἐκείνης τὸ ἔθνος. βέβαια ἦταν ἡ ἰ ε ρ ῆ Σ υ μ α χ ῖ α, αὐτὸ τὸ ἀπόβρασμα τῆς κόλασης, τὸ ἀνήθικο συγκρότημα, τὸ γέννημα τῆς φευτιᾶς καὶ τῆς ἀρυσιστηνίας ποὺ σιηρίζονταν ἀπάνω στὴν ἀπὸ τὴν καταδίωξη κάθε λαϊκῆς ἐπανάστασης, κάθε ἀξίωσης πολιτικῆς ποὺ προσερχόταν ἀπὸ τὰ κάτω, καὶ κάθε ἰδέας λευτεριάς εἴτε ἐθνικῆς εἴτε πολιτικῆς. Ἔτσι ἀποτύγχανε ἀπὸ τὰ 1815 ὅλες οἱ ἐπανάστασεις στὴν Ἑθρώπη, καθὼς στὴν Ἰταλία καὶ στὴν Ἰσπανία, ἀφοῦ ἡ λέξη ἐ π α ν ἄ σ τ α σ η ἦταν συνώνυμη μὲ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ νόμου καὶ τοῦ θεῖου δικαίου τῆς μοναρχίας, μὲ τὸ ὅποιο κυβερνοῦσαν ὁ κόβος, καὶ ἐσύσταναν ὁ λαὸς πίσω ἀπὸ τὸ μονάχοι σὺν κοπάδι ἀπὸ πόδια, δάκρυα δὲ ἔθνη τὰ θεωροῦσε ἡ ἀνήθικη διπλωματία τῆς ἱερῆς Συμμαχίας ἀπλὴ γεωγραφικὴ ἔκφραση!

Σὲ τέτοιο ζοφερὸ ὄριζοντι ἀνέτειλε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ἀνέτειλε σὺν ἀγῆ ὁδοδαμμένη, χαιροεῖζοντας τὴν λευτεριά θγαλιένῃ ἀπὸ τὸ σταυρὸ ποὺ εἶχε κρεμαστῆ τὸ Γένος. Αὐτὸ τὸ ἐμβλημα τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἐπανάστασης γιὰ τὴ θρησκεία καὶ τὴν Πατριδα ἐνάεινε τοὺς φιλελευθέρους λαοὺς τῆς Ἑθρώπης καὶ εὐνύτρινε τὶς μηχανορραφίες τῆς ἀνέτης Συμμαχίας ποὺ σὺν τέλος ὑπόκρινε ἀνίκανη ὑπὸς στὴ θεία ἀγῆ ποὺ ἐκποσειόνταν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνος. Καὶ τότε, ἀγαπητέ μου «Νουμά», ὑποοεῖς ἀπὸ τὸν γαραγτῆρα τῆς Ἑλλῆν. Ἐπανάστασης νὰ καταλάβῃς τί ὄλο ἔπαιξε ὁ Ἐκκλησία μὲ τὰ πολυάριθμα θύματά τῆς, μὲ τοὺς ἀπαγορευμένους Πατριολόγους τῆς μὲ τοὺς καταγορευμένους Λεαποτάδες τῆς, μὲ τὸν αἵματωλινωμένο Κλήρῳ τῆς, ἀπὸ τὸν Κρόιλλο τὸ Λούκαρι μὲ σὺν τοῦ χθεσινῶ ἔθνοκαίτηρα, τοῦ ἀρχιμανδρίτη

Ματθία, ποὺ τὸν ἐσοῦσλιον οἱ Τούρκοι σὺν Ναζλή.

Καὶ ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ πάλευε σῶμα μὲ σῶμα, πάλι φοικτὴ καὶ ἀπεγνωσμένη, γιὰ νὰ σώσῃ τὸ λαὸ τῆς, ἦταν δυνατὸ νὰ προσταεῖ μόνον τὸ «λογικωτατισμὸν» καὶ νὰ περιφρονῇ τὴ γλώσσα τὴ δημοτικὴ;

Σοῦ ἀποκρίνομαι: "Ὀχι!" Ἄν ἡ Ἐκκλησία εὐνοεῖ τὸν «κλασικισμὸν» καὶ σὺν ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς μεταχειρίζεται τὴν καθαρὸν γλώσσα, αὐτὸ εἶναι ζήτημα ποὺ μπορῶ, ἂν θέλῃς, νὰ σοῦ ἀναπτύξω σὲ ἰδιαιτερο ἄρθρο. "Ὅτι δὲ πολλοὶ ἐπίσημοι κληρικοί μεταχειρίζονταν καὶ τὴν δημοτικὴ γλώσσα ὄχι μόνον σὺν συγγραφῆς των, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἄβωνα, αὐτὸ εἶναι ἀνεπίδεκτο συζητήσεως. Κατέβαλλον μάλιστα προσπάθεια νὰ διαρρυθμίσουν τὸ κοινὸ ἰδιωμα ἐπὶ τὸ κομψότερο, ἀποβάλλοντες τὶς ξενικὲς λέξεις καὶ φράσεις. Ὁ Μητροπολίτης τῆς Ναυπάκτου Δαμασκηνὸς Στουδίτης (17 αἰὼν) σὺν «Φυσιολόγῳ» του, ἔργο ποὺ δημοσιεύθηκε στὴ Βενετία σὺν 1695, μεταχειρίζεται τὴν δημοτικὴ γλώσσα. Ὁ περιφημὸς Μελέτιος Πηγᾶς († 1602) ποὺ ἔγραψε Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὄχι μόνον σὺν κηρύγματά του ποὺ ἔκανε σὺν κέντρο τοῦ «λογικωτατισμοῦ», σὺν Πόλη, μεταχειρίζονταν τὴν ἀπλὴ, ἀλλὰ καὶ σὺν συγγραφῆς του, ὅπως δείχνει τὸ ἀπὸ τῶν προτεῖων τοῦ Πάπῳ περιφημὸ ἔργο του. Ὁ δὲ Μάξιμος Μαροῦντιος († 1602), Ἐπίσκοπος Κυθήρων, ποὺ τὸν παράβαλαν μὲ τὸν Massillon σὺν ἐγλωττία, «τὸν Ἑλλῆνα λόγον ἐπιτηδέουσα τῶν παλαιῶν» κατὰ ποὺ λέει ὁ Ἐθνεμιος Βούλγαρος σὺν Δογικῆ του, καὶ δείχνουν οἱ ἐπιστολές του, ἤξερε ποὺ καλὸ νὰ μεταχειρίζεται καὶ τὴ δημοτικὴ καθὼς δείχνουν οἱ ὄμιλλες του καὶ οἱ παραφράσεις του σὺν δημοτικῆ ἔργων γραμμένων σὺν ἀρχαία. Ἐπίσης ὁ Μέλιος Πελοποννήσιος, ὁ ἱερεὺς Σκούφας σὺν «ἀρχὴν ἱστορικῆς» ἔγραψαν σὲ δημοτικῆ. Καὶ γιὰ νὰ ἰδῆς πὺς μεταχειρίζονταν οἱ κληρικοί μας αὐτὴ τὴ γλώσσα παραθεῖτω ἕνα κομμάτι ἀπὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ἐθνομάρτυρα Κυρίλλου Λούκαρι, πατριάρχῃ τῆς Πόλης († 27 Ἰουνίου 1638). Τὸ ἔργο αὐτὸ τιλοφορεῖται «Κατὰ Ἰουδαίων» καὶ εἶναι τὸ πρῶτο ἔντυπο ποὺ βγήκε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο ποὺ ἴδουσε σὺν πατριαρχεῖα ὁ μέγας Πατριάρχης, ἕνα δὲ καὶ μόνον ἀντίτυπο σώζεται σὺν ἐθνικῆς μας βιβλιοθήκῃ χάθηκε ὅμως καὶ αὐτὸ! Λοιπὸν ἔγραψε ὁ Λούκαρις: «Ἰσχυσε κατὰ πολλὰ ἡ εὐνοία ὁποῦ ἔχομεν πρὸς τὸν λόγον σου... νὰ μὴν παραβλάψωμεν τὴν αἴτησιν ὁποῦ μὲς ἔκαμες ἢ ὁποῖα ἄλλη δὲν ἦτον, παρὰ νὰ σημειώσωμεν εἰς ἀπλὴν διόλεκτον μερικὰ τινα κατὰ Ἰουδαίων...»

Πρόσθεσε ὁ αὐτοὺς ποὺ ἀνέφερα τὸν συγγραφέα τοῦ «Νέου θησαυροῦ», τὸν Ἀθηναῖο Ναθαναὴλ Χύχα, τὸν Μονεμβασιᾶς Δωρόθεον, τὸν Γρηγόρη Χίο, τὸν Ματθαῖο Κιγῆλα καὶ πλείστους ἄλλους μέχρι τοῦ Μηριάτη καὶ ἔχεις δολόκληρο σύνταγμα ἀπὸ κληρικών δημοτικιστῆς, τοὺς ὁποῖους ὅμως οὐ, ἀγαπητέ «Νουμά», κατηγορεῖς πὺς ἐπροσάτειναν μόνον τὸ «λογικωτατισμὸν» καὶ ἐπομένως δὲν ἔπρεσαν νὰ φυχολογήσουν τὸ λαὸ καὶ νὰ μιλήσουν σὺν καρδιά του.

Τότε, ἂν σὺν σχολεῖα ποὺ λὲς ἦταν εὐνοούμενος ὁ κλασικισμὸς, αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα καὶ μόνῃ ἢ θαθεῖα ψυχολογία τῆς τότε ἐποχῆς μὲ τὶς περιοριστικὰ τῆς μπορεῖ νὰ διαλεχνῆ τὸ γαίτι.

Ἐν τούτοις ἐκείνο πὸν ἔχω εἰλικρινά νὰ παρατηρήσω εἶναι δι, προκειμένου περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, δὲν πρέπει οἷς κρίσεις σου νὰ ἐπηρεάζῃσαι ἀπὸ τὸ πνεῦμα πὸν ἐπικρατεῖ οὐ μερικὸς ξένους γιὰ τὸν δικὸν τὸν κλήρον. Ἡ δρᾶση τοῦ κλήρου μας, τόσο σιὰ ἔθνη ζήτηματα ὅσο καὶ σιὰ πολιτειακά, ἔχει καρπὸς θανατοῦς. Συνφασμένος μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν, ὄχι διποδοδομικός, ἀλλὰ φιλελεύθερος καὶ ἀγωνιστὴς στήν πρώτη γραμμὴ γιὰ τὰ ἰδανικά τοῦ ἔθνους καὶ τὴν αὐτοτέλεια τοῦ πνεύματος τῆς ἐκκλησίας του, τῆς ἐκκλησίας τῶν Μαριτύρων, τῶν μεγάλων ἱεραρχῶν καὶ τῶν ἡρώων τοῦ πνεύματος, ξεχωρίζει ἀπὸ τὸν κλήρον τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι μὲν δουλεύουνε στὴ παπικὴ μοναρχία καὶ ἄλλοι στήν ἀχαλίνωτη ἀναρχία.

Μελετήστε βαθύτερα τὴν ἱστορία τοῦ Κλήρου μας, ψυχολογήστε τὴν δρᾶση καὶ τὸ πνεῦμά του καὶ θὰ καταλάβετε τὸν προορισμὸν του. Δικός σου

LUX

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΑΙ, ΤΟΥ κ. ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ βράδι τῆς μέρας πὸν κηρύχθηκε ἡ πανεργατικὴ ἀπεργία, ὁ ἀπεργὸς τῆς φιλολογικῆς δημοσιογραφίας κ. Ξενοπούλος, ἔγινε ἀπεργοσπαστὴς τοῦ ἐναντιοῦ του καὶ φανερώθηκε μὲ τὸ «τελευταῖόν του ἔργον» οἱ «Φοιτηταὶ μὲ πράξεις τρεῖς μετ' ἐπιλόγου» στὸ θέατρο «Ὀλύμπια».

Ἄν ἔλειπε ὁ ἐπιλόγος, τὸ σκηρικὸ τοῦτο ἔργο θὰ μπορούσε νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ κανεὶς δράμα, ἂν ἔλειπε ἡ τρίτη πράξις, κωμωδία, ἂν ἡ δευτέρα, φάρσα, ἂν εἶχε τραγουδάκια ὄργανα θὰ περνοῦσε γιὰ ἐπιθεώρηση ἢ ὁπερέττα. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ πλέκεται γύρω σὲς συνειδησιμῆς τεράστιες ἠθογραφικῆς πρωτοτυπίες τοῦ κ. Ξενοπούλου. Ἐνας φοιτητὴς ἀγαπᾷ τὴν κόρη τῆς σπιτονοικοκυρᾶς του, Ἀρσακειάδα, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀγάπη καὶ τὴ ζήλεια πὸν τῆς ἔχει, κάνει «ἀπόπειραν» ν' αὐτοχειριασθῇ μὲ πιστόλι. Ὑστερ' ἀπὸ ὀκτὼ χρόνια, στήν ἐξοχὴν του, στήν Πάτρα, ἕνας σπουδαίου τῆς του ἔρχεται νὰ τοῦ κάμῃ βίβλια, τοῦ θυμίζει τὴν ἱστορία, τοῦ φέρνει μαζί τὸ κορίτσι, δασκάλα πιά, καὶ τελιώνουν ὅλα μὲ τὸν ἀπαραίτητο γάμον.

Μὰ τὴν ὑπόθεσις αὐτὴ ὁ συγγραφεὴς τὴ βάζει σὲ κορνίζα ἀπὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἐξυπνης αὐτῆς ἱστορίας, δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ κείνη πὸν γίνανε οἱ ταραχὲς τῆς φοιτηταρίας γιὰ τὴν παράστασις τῆς μεταφράσεως τῆς «Ὁρέστειας» στὴ μιχτὴ τοῦ Σωτηριάδη. Κ' ἔτσι βρίσκει τὴν εὐκαιρία ὁ κ. Ξενοπούλος νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα, χωρὶς νὰ φαίνεται πὸς παίρνει τὸ μέρος μῆτε τῆς δημοτικῆς, μῆτε τῆς καθαρεύουσας. Παρουσιάζει ἕνα φοιτητὴ μαλλιαρὸ πὸν δὲ σκαμπάζει ἀπὸ ζήτημα, κ' ἕναν ἄλλο καθαρευουσιάνο, πὸν δὲν ἔχει οὔτε τὰ συνειδησιμῆς πιχειρήματα γιὰ νὰ χιτυπήσῃ τὴ δημοτικὴ. Παρουσιάζει κ' ἕνα ἰσόβιο φοιτητὴ, ἴσως τὸν ἐναντιοῦ του, πὸν ὅλες τὶς γλώσσες δέχεται καὶ μὲ ὅλες εἶναι. Αὐτὸς μιλιῶντας κάποιον χαρακτηρίζει τὴ γλωσσικὴ ἰδέαν γιὰ κεντὸν, οὐλοφία, χιμαιρα. Πολὺ σωσιτά. Ὁ κ. Ξενοπούλος γράφει ἔργα μὲ τὴ μεγαλοφύνη του, τὸ κοινὸ πρέπει νὰ κοιτάξῃ τὶς πρωτότυπες, σοφῆς καὶ μεγάλες του ἰδέες, ὄχι τὴ γλώσσα πὸν τὶς γράφει. Μὰ τὸ

κοινὸν, φαίνεται πὸς ἔχει καταλάβει τὸν κ. Ξενοπούλο μὲ τὰ τεριτῆρια καὶ τὶς μπαριζολέτες του. Τὴν ὥρα πὸν ὁ ἠθοποιὸς εἶπε τὸ τυπικόν: «Ὁ συγγραφεὴς ἀσθενεῖ καὶ ἀπουσιάζει», ἀπὸ πολλὰς μεριὰς τῆς σάλας ἀκουσιήκανε φωνές: «Ψέματα, ψέματα».

Κι ἀληθινὰ τὸ πρόγραμμα εἶχε ἀμέσως ἀμέσως ἕνα φρέσκο ψέμμα. Χαρακτήριζε τὸ φιλολογικώτατο ἔργο τοῦ κ. Ξενοπούλου γιὰ τελευταῖο, ἐνῶ τὸ ξέρονμε ὅλοι πὸς εἶναι «προτελευταῖο».

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗΣ Ο ΑΕΒΕΝΤΗΣ

Στὸ θέατρο Κυβέλης παίχτηκε ἀρκετὲς βραδιὰς στὴ σειρά μ' ἐπιτυχία μιὰ κωμωδία τοῦ Louis Bépiere τρίπραχτη, λίγο παλιά, πρὸ δέκα περίπου χρόνων γραμμένη, μὰ ἐπικαιρὴ μπορεῖ νὰ πει κανεὶς. Δείχνει τὸν ἐργάτη ἀπὸ τὴν ἠθικὴν του μεριά, καὶ τὸν ἀνεβάζει, φυσικά, φυσικώτατα, ὅ ἕνα τέτιο ἠθικὸ ἐπίπεδο, πὸν ἔταν ὁ μαστρογιάννης στὸ τέλος δογματίζει πὸς «εἶναι καιρὸς πιά καὶ οἱ μαρκήσιοι νὰ μισοῦσανε τοὺς ἐργάτες», τὰ λόγια του δὲ θεωροῦνται ὑπερβολικά, φαφλατάδικα, μὰ ἀληθινὰ καὶ καταχειροκροτοῦνται. Ὁ κ. Ν. Παπαγεωργίου μᾶς ἔδωσε ὁλοζώντανον τὸν τύπον τοῦ ἠθικοῦ ἐργάτη.)

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΟΙ ΕΠΟΠΤΕΣ

Ἄγαπητὴ «Νουμά»,

Στὸ ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, ὅπου πῆγα σήμερα γιὰ κάποια δουλειά, παρατήρησα πάνω σὲ μιὰ πόρτα κολλημένη τὴν ἐπιγραφή «Ἀνώτεροι ἐπόπται». Ρώτησα καὶ μοῦ εἶπαν πὸς ἐκεῖ μέσα εἶναι τὸ γραφεῖο τῶν κ. κ. Δελμούζου καὶ Τριανταφυλλίδου. Μάθκανε ἐντύπωσις. Ἄνθρωποι πὸν ἀγωνίζονται νὰ πιάσουνε τὴ δημοτικὴν στὰ σχολεῖα, καὶ νὰ φοβοῦνται νὰ γράψουνε τὸ σωσιτὸ δημοτικόν: Ἐπόπτες. Τότε τί δημοτικιστὲς εἶναι; Ἐγὼ ἔχω τὴ γνώμη πὸς ὄχι μόνο αὐτὸ μὰ καὶ τὰ ἐγγραφὰ τους ὅλα καὶ αἱ ἐγκύκλιοι πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους ἔπρεπε νὰ εἶναι γραμμένα στὴ δημοτικὴν γιὰ νὰ παραδειγματίζονται οἱ δασκάλοι. Τὸ ἐναντιοῦ εἶναι ἀρολόγια.

Ἀθήνα 6—7—19

Δικός σου

ΕΝΑΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Σημ. «Νουμά». Ἡ γνώμη μας εἶναι πὸς εἶσαι λιγάκι ὑπερβολικός. Εἶναι μερικά ἐμπόδια, μερικὲς ἀνάγκες, πὸν σὰν ἄνθρωποι δὲν μπορούμε νὰ τὰ ὑπερικήσουμε ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Κ' οἱ σοσιαλιστὲς μας ἀναγράφουνε στὸ πρόγραμμά τους τὴ δημοτικὴν, μὰ τὶς ἐφημερίδες τους καὶ τὰ βιβλία τους τὰ γράφουνε στὴν καθαρεύουσα. Κι ἄλλοι γὰντικοὶ δημοτικιστὲς δημοσιογραφοῦν στὴν καθαρεύουσα. Δὲν τὰ δικαιολογοῦμε βέβαια αὐτά. Χρειάζεται ἡρωϊσμός, ἰδομολογοῦμε. Μὰ ὅποιος τὸν ἔχει, ἄς θυεῖ νὰ μᾶς τὸν δείξει. Τὸ σπουδαῖο εἶναι νὰ ἀναγνωρίζει κανεὶς τὸ ἄποιο καὶ νὰ προσπαθεῖ μὲ τὸν καιρὸ νὰ τὸ διορθώσει. Μιὰ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ὑποχώρηση εἶναι κάποτε σιχωρημένη διὰν κανεὶς τὴν καταδικάζει ὁ ἴδιος. Ἐπειτα αὐτοὶ πὸν μᾶς γράφεις μὴν ξεχνᾶς πὸς εἶναι ἐπάλληλοι τοῦ κράτους κιὰφοῦ δὲν εἶναι καὶ δημοτικιστὲς, παρὰ μιχτοί, μπορούμε νὰ γράψουνε ὅπως θέλουνε.

ΑΠΟ ΒΔΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΔΟΜΑΔΑ

ΔΙΔΑΧΟΙ ΑΥΤΟ ΚΟΥΤΑΝ

ΓΙΑ ΜΙΑΝ ΑΠΕΡΓΙΑ

— Δέν μου λές, σέ παρακαλώ; "Ολοι αὐτοὶ οἱ ποιητές, οἱ λογογράφοι, οἱ κριτικοί, οἱ «διανοούμενοι» κάθε λογῆς, εἶναι τόσο εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ θέσση τους καὶ τὴν κατάστασή τους;

— Τί θέλεις νὰ πῆς ;

— Θέλω νὰ πῶ : Δέν ἔχουνε κανένα παράπονο' μετὴ τὴ Δόξα, μετὴ τὴ Φήμη, μετὴ τὴς ἀπολαύσεις τους, μετὴ τὸ Κράτος, μετὴ τὸ Κοινό ; Τί ἀναισθησία εἶναι αὐτὴ τέλος πάντων ;

— Καὶ τί θέλεις νὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ;

— Νὰ ξυπνήσουν, νὰ τιναχθοῦν, νὰ κάνουν ὅ,τι κάνουνε κι' οἱ ἄλλοι.

— Ἀπεργία δηλαδή ;

— Ἀπεργία βέβαια. Οἱ ποιητὲς νὰ πάφουν νὰ γράφουν ποιήματα, οἱ μυθιστοριογράφοι κι' οἱ διηγηματογράφοι νὰ σταματήσουν τὴν παραγωγή τους, οἱ κριτικοὶ νὰ μὴν κρίνουνε πιά κανένα, οὔτε γιὰ καλὸ, οὔτε γιὰ κακὸ, οἱ χρονογράφοι νὰ πάφουνε τ' ἀστειὰ τους. Φαντάζεσαι τί ἔχει νὰ γίνῃ ;

— Ἐμένα μου λές ; Θὰ σηκωθῆ ὁλος ὁ κόσμος στὸ ποδάρι. Χωρὶς τραμβάι, τέλος πάντων, πάει κανένας στὸ σπίτι του καὶ μετὰ τὰ ποδαράκια του. Χωρὶς τὸν ποιητὴ ὅμως πῶς θὰ ταξειδέψῃ στὰ «ὑπερέρανα» ; Χωρὶς ψωμί μπορεῖ νὰ ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Χωρὶς τὴν ἀμβροσία τοῦ λόγου ὅμως ; Φαντάζεσαι τί θὰ πῆ νὰ ξυπνήσῃ, μιὰ μέρα ἢ Ἀθήνα χωρὶς Κριτικὴ ; Φαντάζεσαι τί θὰ πῆ νὰ νυχτώσῃ, νὰ πάνε οἱ ἄνθρωποι νὰ κοιμηθοῦν καὶ νὰ μὴν ἔχουν χρονογράφημα, γιὰ νὰ τοὺς πάρῃ ὁ ὕπνος ;

— Ἡ ἀγρύπνια θὰ φάῃ τὸν κόσμο ! Καὶ πρῶτον ἔμένανε !

— Μεταχειρίζεσαι κι' ἐσὺ αὐτὸ τὸ ναρκωτικὸ ;

— Τὸ πῆρα συνήθεια, βλέπεις. Τί νὰ γίνῃ ! Τὴν ἐφημερίδα μου τὴ διαβάζω τὴν ἡμέρα. Τηλεγραφήματα, ἄρθρα, νέα τῆς ἡμέρας, τὸ καθεὶ, πού ἔχει μιὰ ἐφημερίδα. Τὸ χρονογράφημα ὅμως τ' ἀφίνω γιὰ τὸ κρεβάτι. Ἔτσι κάνουν ὅλοι. Ξαπλώνομαι, παίρνω μιὰ δόση καὶ περιμένα. Ἄν δὲ μὲ πιάσῃ ὁ ὕπνος παίρνω ἄλλη. Καὶ πάλι. Μά, ἔχω νὰ σοῦ πῶ, πῶς σπάνια λαθεῖ αὐτὸ τὸ ναρκωτικὸ. Τὶς περισσότερες φορὲς, μετὴ τὴν πρώτη δόση, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι σίγουρο. Οὔτε ἀφίوني, φίλε μου !

— Τὰ βλέπεις λοιπόν ;

— Ἄμ' αὐτὸ λέω κι' ἐγώ ; Ἐμῆστε σύμφωνοι. Γιατί δὲν ἀπεργοῦν λοιπόν ;

— Ξέρω κι' ἐγώ ; Δὲ θὰ γνωρίσανε, φαίνεται, τὴ δύναμή τους ἀκόμα.

— Θὰ τὴ γνωρίσουνε ὅμως. Δὲ γίνεται ! Καὶ κανένα πρῶτὸ θὰ ξυπνήσουμε χωρὶς Φιλολογία.

— Δὲ νομίζεις, ὡστόσο, πῶς τὸ κακὸ πρέπει νὰ προληφθῆ ;

— Μὲ τί τρόπο ;

— Νὰ ἐπιστρατευθοῦν ὅλοι οἱ λόγοι. Καὶ κάτ' ἐπιστράτευτο ἀκόμα. Νὰ γίνουνε μόνιμο στρατιωτικὸ σάμα, μετὰ βαθμοὺς καὶ μετὰ στρατιωτικὴ ἱεραρχία. Νὰ ὑ-

πάρχουν, λόγου χάριν, ποιητὲς στρατηγοί, καὶ ποιητὲς ἀνθυπολοχαγοί.

— Ἄνθυποποιητὲς, νὰ ποῦμε.

— Καὶ ἀρχιποιητὲς. Νὰ ὑπάρχῃ πειθαρχία, ἱεραρχία, πειθαρχικὲς ποινές.

— Καὶ ποινὲς ἀκόμα ; Τί λές, ἀδερφέ ;

— Ἄμ' βέβαια. Ἔτσι μονάχα θὰ μποῦνε, τὰ πράματα στὴ θέσση τους. Νὰ μπορῆ δηλαδή ἓνας ποιητὴς κι' ἓνας λογογράφος νὰ μπαίνῃ σὲ διαθεσιμότητα, σὲ πρόσκαιρη ἀργία, σὲ ἀπόταξη. Κατάλαβες ; Ὑπόθεσε πῶς ἓνας ποιητὴς γράφει ἄσχημα ποιήματα. Ἀμέσως σὲ διαθεσιμότητα γιὰ δύο χρόνια. Δὲν σωφρονίστηκε ; Σὲ ἀργία ! Ἐξακολοθεῖ τὰ ἴδια ; Νὰ μπαίνῃ σὲ ἀπόταξη. Νὰ γίνῃ καὶ ταμεῖο συντάξεων.

— Γιατί ὄχι καὶ ἀσυνταξίων ; Αὐτὸ θὰ εὐδοκμοῦσε περισσότερο.

— Νὰ γίνῃ. Τέλος πάντων εἶναι καιρὸς νὰ κουνηθῆ κι' αὐτὸ τὸ συνάφι. Νὰ γυρέψῃ τὰ δικαιώματά του. Νὰ ὑποβάλλῃ αἰτήματα. Καὶ στὴν ἀνάγκη ν' ἀπεργήσῃ. Δὲ νομίζεις πῶς εἶναι καιρὸς ;

— Ἐμένα μου λές ; Θὰ σηκώσω πρῶτος τὴν πανιέρα.

— Εἶσαι ποιητὴς καὶ τοῦ λόγου σου ;

— Μὲ ρωτᾷς ἂν εἶμαι ; Ποιὸς δὲν εἶναι ποιητὴς σήμερα ;

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Γαλλία. — Ὁ André Fontainas, ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους ποιητὲς τῆς ἐποχῆς μας, ἀναλαβαίνοντας τὴν κριτικὴ τῶν ποιημάτων στὸν «Ἐορμὴ τῆς Γαλλίας», λέει, στὸ τελευταῖο τεῦχος μερικὰ πράματα, πού νομίζουμε πῶς θ'ἀπρεπε νὰ κουνιστοῦν ἀπὸ τὸν καθένα πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ποίηση. Μεταφέρουμε ἐδῶ τὰ σπουδαιότερα :

«Θὰ ἤθελα, τὴ στιγμὴ πού παίρνω τὴ στήλη «Ποιήματα» στὸν «Ἐορμὴ», νὰ μάθαιναν οἱ ἀναγνώστες, καὶ, μέσα σ' αὐτούς, οἱ ποιητὲς, τὸ τί θὰ θροῦνε, ἢ, καλύτερα, τὸ τί θὰ προσπαθῶ νὰ βάλω σ' αὐτὴ τὴ στήλη, ἀπὸ τίς ιδέες μου γιὰ τὴν τέχνη γενικά, γιὰ τὴν ποίηση, γιὰ ὅσα ἔχουν πραγματοποιηθεῖ καὶ γιὰ τὲς τάσεις πού ἀρχίζουν νὰ σχηματίζονται ἢ πού φανερόνται.

«Τὸ μεγαλεῖο, ἡ χαρὰ, ἡ ὁμορφιά τῆς λυρικῆς ποίησης, εἶναι ἀνάλογα μετὰ τὴ φρεσκάδα ἢ μετὰ τὴν τολμηρὴν εὐλακρίνεια τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, μετὰ τὴ λεπτότητα ἢ τὴν ἀπλότητα πού βλέπει ὁ ποιητὴς τίς σχέσεις πού προσήλωσαν τὴν ψυχὴ του σ' ἀντικείμενα πού τὴν ἐσυγκίνησαν. Πρέπει ἀκόμα νὰ ἐκφράζεται κεινὸς μετὰ ἀκριβεία καὶ πιστές, νέες, εἰκόνας πού ὑποβάλλουν, μετὰ γλώσσα πάντοτε συγκεκριμένη καὶ προπάντων μουσικὴν, ἀρμονικὴν καὶ ρυθμικὴν.

«Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀρετὲς πού με κάνουν νὰ γαπῶ ἓναν ποιητὴ. Βέβαια μπορῶ νὰ θαυμάζω ὅταν μου λένε πῶς ἓνας ποιητὴς εἶναι μαζί καὶ φιλόσοφος, ἢ θεολόγος, ἢ κομματοῦχος, ἢ καλλιεργητὴς τῆς γῆς, ἢ σιδεραγωγός, ἢ γιατρός. Τάχα δὲν εἶναι ἀρετὸ, γιὰ τὴν ἐνεργητικότητά ἐνός ἐγκεφάλου, τὸ νὰ πασιζῇ

νά κάνει όσο μπορεί καλύτερα, ένα έργο πού τὸ διάλεξε, πού συνελαίρνει καὶ ἀπορροφάει, καὶ πού ἔχει σκοπὸ νὰ σηκώσει ένα παρθένο μνημείο τοῦ ἀνθρώπινου ἔθνους αἰσιομοῦ γιὰ ὅ,τι ὑπάρχει εὐγενικό, ἀγνὸ καὶ πολύτιμο μέσα στὴ δίνη τῶν διαφόρων παθῶν πού ἀποτελοῦν τὴν ψυχὴ μας ;

«Πολλὲς φορὲς, οἱ ἰδέες πού ἐπικρατοῦνε σὲ μιὰν ὁμάδα, σὲ μιὰ θρησκευτική, πολιτική, κοινωνική μερίδα, ἐπιβάλλονται τόσο πολὺ, πού ἐξαστενίζουνε, νοθεύουν, πνίγουν τὴν αἰσθητικὴ εὐκιρύνεια πού πρέπει νὰ ἔχει ένα ἔργο γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ μᾶς συγκινήσει βαθιά. Ὅποιος κάνει ρητορική, ὑπεράσπιση, συζήτηση, προπαγάντα, ὅποιος φέρνει ἐπιχειρήματα, πασιζέει κἀποδείξει, ἐξηγεῖ ἢ προσπαθεῖ νὰ πείσει γιὰ κατιτί, ὅποιος προτιμᾷ τὴ λογικὴ ἀπὸ τὴ φαντασία, δέχεται νὰ μεταχειρίζεται τυπικά, παραδομένα λόγια, βάζει ἀπὸ πρὶν μερικά ἔποια καὶ νάνα ὅρια στὴν ἔκφραση τοῦ ἔθνους αἰσιομοῦ του, — αὐτὸς μᾶζει στὴν τέχνη ένα στοιχεῖο διαφθορᾶς. Ἡ τέχνη εἶναι μιὰ περιπέτεια ἀπὸ ἀδιάκοπες ἀνακάλυψες. Οἱ πρὸ φρόνιμοι θεβαιώνονται γι αὐτὸ καὶ διευθύνουν μὲ σκέψη, ἐκεῖ πού θέλουν, τὴν ὁρμὴ τοῦ ἔθνους αἰσιομοῦ τους καὶ τῆς χαρᾶς τους. οἱ ἀπλοῖκοι ἀφίνονται, μὲ ἀφέλεια καὶ δίχως ὑπολογισμό, στὸ πρὸ ἀνάγνωστο ἀεράκι πού τοὺς ἄγγιζει. Δὲν ὑπάρχει ἴσως οὔτε ένα παράδειγμα ἀνθρώπου πού νὰ εἶναι τόσο λευτερωμένος ἀπὸ κάθε βλαβερὴ ἐπίρροια, ὥστε τὸ πνεῦμα του νὰ μὴν ἔχει τὰ στίγματα κάποιος ἀδυναμίας, κάποιος συγκατάβασης σὲς συνθήκες πού τὸν περιζώνουν. Αὐτὸ εἶναι ἕνας λόγος παραπονοῦ γιὰ νὰ θέλει κανεὶς νὰ λευτερωθεῖ ἀπὸ τὰ ναυπόφευγα δεσμά, γιὰ νὰ μὴν εἶναι κανεὶς εὐχαριστημένος, γιὰ νὰ μὴν τὰ ὑπομένει ἀπὸ ἀδυναμία καὶ ὑποχωρητικότητα. Ἄν δὲν εἶναι κανένας μας τέλεια ἐλεύθερος, ἄς προσπαθήσουμε τουλάχιστο νὰ ξεφύγουμε, ὅσο μπορεῖ ὁ καθένας, ἀπὸ τὰ κοινὰ δεσμά· αὐτὸ εἶναι πού ἐνδιαφέρει. Ἄς μὴ δενόμαστε θεληματικά. —

«Οἱ ποιητὲς, πού, σ' ὄλο τὸ διάστημα τῆς ζωῆς τους, δὲν παραδόθηκαν ποτέ τους, θεληματικά, στὰ κοινὰ δεσμά τῆς ἀνθρωπότητας, φαίνεται νὰ εἶναι πάρα πολὺ λίγοι, ἂν θρῆθη κανένας ποτέ ἀνάμεσα στοὺς πρὸ μεγάλους. Ἡ δοκιμασία τοῦτοῦ τοῦ μεγάλου πολέμου ἔκανε νὰ παρατραπήσουν, καὶ τάραξε πολλοὺς καλλιτέχνες. Φάνηκαν ἐξαιρετοὶ πολῖτες, πατριῶτες, ὑπερασπιστὲς μὲ πίστη καὶ ἔθνους αἰσιομοῦ τῶν ἰδανικῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς λευτεριάς. Κανένας ἔπαινος γι' αὐτὸ δὲ θὰ ἦταν γι' αὐτοὺς ὑπερβολικός. Τάδεκο πού μπορεῖ νὰ δώσει κανεὶς σὲ πολλοὺς, ἦταν πὼς δὲ χάραξαν ένα σύνορο πού νὰ χωρίζει τὴ νόμιμη καὶ ἅγια πατριωτικὴ ἔξαρση πού εἶχαν ὡς πολῖτες, ἀπὸ τὸ καθῆκον πού εἶχαν ὡς ποιητὲς καὶ πού εἶναι καὶ θάναί πάντοτε διαφορετικὸ.

«Ναί, οἱ πρὸ μεγάλοι, ναί, οἱ πρὸ ἀγαπητοί. Ἄν μὲ ρωτοῦσε κανεὶς νὰ τοῦ πῶ πού βιβλίον προτιμῶ μέσ' ἀπ' ὄλο τὸ ἔργο τοῦ Βεράαρεν, σίγουρα δὲ θάλεγα τίς «Κόκκινες Φτερούγες τοῦ Πολέμου». Βλεπόμενα μὲ τὸ μεγάλο ποιητὴ πολὺ συχνὰ ὡς στὴν παραμονὴ τοῦ θανάτου του, σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα τῶν τρομερῶν καὶ τραγικῶν καιρῶν. Πιστεύω πὼς οἱ ἰδέες μου καὶ τὰ αἰσθηματά μου δὲν ἦταν οὔτε μιὰν ὥρα διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ δικὰ του. Ὅστε δὲν μπορῶ νὰ

τὸν κατηγορήσω γιὰ σκοπιμότητα. Μάλιστα ἡ ἀκούραστη ὁρμὴ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, τὸ μεγάλο καὶ σχεδὸν ὀδυνηρὸ μῖσος του γιὰ τὴν καταπάτηση, τὴν παρασπονδία καὶ τὴν προδοσία τοῦ θαρβάρου, ἡ φλογερὴ του, ἅγια ἀγάπη γιὰ τὴ δολοφονημένη, ἀκρωτηριασμένη πατρίδα του, γιὰ τὴ Γαλλία, γιὰ τοὺς Συμμαχούς, γιὰ τὸν ξαναγεννημένο κόσμο πού ὄνειρεῖται καὶ ἐλπίζει, ἰσοβαρίζουν ὅ,τι, στὴν οὐσία τῆς ποιησῆς του, κλονίζεται ἐξαιτίας πού εἶναι πάρα πολὺ ἰωρινό, πάρα πολὺ τῆς στιγμῆς, πρόσκαιρο, πάρα πολὺ γεννημένο ἀπὸ τὰ γεγονότα, ὅσο τρομερὰ καὶ ἐπιβλητικὰ καὶ ἂν ἦταν αὐτά, — ὅ,τι δὲ στέκει στὴν τέχνη, γιὰ εἶναι τῆς δικαιοδοσίας τοῦ χρονικογράφου, γιὰ εἶναι πάρα πολὺ ἄμεσα τὰ λογικὰ συναισθήματα. Ὅμολογῶ, ἐπίσης, πὼς τρέφω γιὰ τὸν Ἑρρῖκο ντὲ Ρενὲ καὶ γιὰ τὸ ἔργο του τὸν πρὸ μεγάλο σεβασμὸ καὶ θαυμασμὸ. Ὁ μικρὸς του τόμος τοῦ 1914 — 1916 ἔχει μερικά κομμάτια γεμάτα θερμοτήτα, συμπόνια, συγκατακλιμένη καὶ κάπως καταφρονητικὴ ἀγανάχτηση, πού ἀναγνωρίζω τὴν ἀξία τους. Ὅμως, μέσα στὸ ἴδιο βιβλίον, προτιμῶ πάντοτε τὸν «Καθρέφτη τῶν Ὁρῶν» ἢ τὸ «Σὰ σὲ ὄνειρα». Τὸ ἴδιο, καὶ ὁ Πῶλ Φόρ, στὴ «Λυρικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὸν πόλεμο», δὲ μᾶς ἔδωκε οὔτε αὐτὸς τὰ καλύτερα δείγματα τῆς αὐθόρμητης, ἀστέρειτης καὶ πάντοτε νέας καὶ καινούργιας του τέχνης. Τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ Α. Φερδινάντου Χερρόλδ, «Γουλιέλμος ὁ Μικρὸς», μ' ὄλη του τὴν περιφανὴ εἰρωνεία καὶ, σὲ πολλὰ μέρη, τὴ δύναμη τῶν προσβλητικῶν λόγων γιὰ τὸν ἄθλιο αὐτοκράτορα, δὲ θὰ κρατοῦσε πολὺν καιρὸ τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου, ἂν ἔδειξαν τὰ τραγοῦδια τῆς ἀγῆς καὶ τοῦ ἤλιου, οἱ εἰδυλλιακοὶ καὶ ἀνοιξιὰτικες ὠδὲς, ὅπου φανερώνεται ἡ χωριστὴ γαλήνη τῆς φύσης σὲ μιὰ καταπληκτικὴ ἀναντίθεση μὲ τὴν τρικυμία καὶ τὴ φρίκη τοῦ πολέμου. Ποιήματα σὰν καὶ τὰ τελευταῖα θὰ μπορούσαν νὰ θρίσκονται, δίχως νὰποτελοῦν παραφροσύνη, μὲς στὴν «Ἀνδρισμένη Στράτα» ἢ στὸ «Στὴν Τύχη τῶν Δρόμων» καὶ γαντὸ μᾶς μαγεύουν.

«Ὡς τόσο, δὲ λείπουν τὰ βιβλία πού εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ πού φανερώνουν μιὰ βαθιὰ ψυχὴ ἢ μιὰ νέα αἰσθαντικότητα· ὅμως αὐτὰ τὰ βιβλία δὲ φαινοκαρτίστηκαν μακριὰ ἀπὸ τὰ μέτωπα. γράφτηκαν ἀπὸ νέους πού πολέμησαν καὶ πού, τίς νύχτες τῆς ἀγωνίας, καρτερώντας τὴ φωτιά καὶ τὸ θάνατο, νιώσανε νὰνεβαίνει σὰν τραγοῦδι ἀπ' τίς καρδιές τους ἡ συγκίνηση γιὰ τὰ θάσανά τους, γιὰ τοὺς κλημῶνους τους, γιὰ τίς ἐλπίδες τους. Αὐτὰ εἶναι γεμάτα πόνο καὶ φιλανθρωπία. Δὲν εἶναι φουσκωμένα ἀπὸ λόγια φρίκης καὶ μίσους, καὶ ἀπὸ μανιασμένα ξεσπάσματα ὀργῆς. Τὰ ὅσα δοκίμασαν, τοὺς ἄγγιξαν τίς βαθύτατες χορδὲς τῆς ψυχῆς τους. Εἶναι ἀνθρώποι, δὲν εἶναι προγράμματα ἢ μάταιες ρητορείες· εἶναι ἀνθρώποι συγκινημένοι καὶ γλυκοί, πού ἀφίνουν νὰ ξεχνῶνται ἡ ἀγάπη τους καὶ ὁ πόνος τους, τίποτα ἄλλο. Δὲν θάναφέρω κανένα ἀπ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ βιβλία, γιὰ δὲν τὰ ἔχω ὄλα αὐτὴ τὴ στιγμὴ καὶ ἂν ὠνόμαζα μερικά, θάδικούσα δίχως τὴ θέλησή μου ἐκεῖνα πού θὰ λησμονοῦσα. Θὰ ξαναβρεθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσωμε δῶ γιὰ ὅσα ὀνόμα θὰ φανερωθῶνεν στὸ μέλλον. Θὰ τοὺς παινέσω πού δὲν ὑποχώρησαν στὸν πειρασμὸ νὰναπτύξουνε θεωρίες σὲ στίχους, οὔτε νὰ ὑ-

ποστηρίζουνε γνώμες με στίχους. Αυτά είνε δουλιές που άσκημα συμβιβάζονται με τὸ λυρισμό.

«Κάθε φορά που ὁ στίχος δὲν εἶναι ἀπαραίτητος, παντοῦ ὅπου δὲν ἐπιβάλλεται ὁ λυρισμός, ἀπὸ τῆς στιγμῆς που τὸ τραγοῦδι, ἡ μουσικὴ τοῦ λόγου δὲ χρειάζονται γιὰ νὰ μεταφέρουν τὸν ἀναγνώστη σὲ μιὰ ψυχικὴ κατὰστασι ἀνάλογη με κείνη ὅπου βρίσκεται ὁ ποιητής, ἡ μουσικὴ, τὸ τραγοῦδι, ὁ λυρισμός, οἱ στίχοι πρέπει νὰ λείπουν καὶ νὰ καταδικάζεται ἡ χρῆσι τους. Νὰ τοὺς κάνει κανέναν ὄργανο δουλωμένα σὲ ξένους σκοπούς — ἀνάξιο! Ἔχετε τόση λίγη πίστη στὴν ὑπόθεσι που ἀναλάβατε τὴν ὑπεράσπισή της, ὥστε νὰ οὐς χρειάζεται ἡ βοήθεια ἀπὸ τὰ ἑτερόγενα θῆλγητρα που μπορεῖ νὰ βάλει ἡ Τέχνη; Ὅταν βλέπω ἀνθρώπους με τέτοιο ἀναμφισβήτητο, τέτοιο πρωτότυπο, τέτοιο δυνατὸ ταλέντο, ὅπως οἱ κ.κ. Πῶλ Κλωντέλ ἢ ὁ Φρανσίς Τζάμς, νὰ κατεβάζουν τὴν ποίησι ἴσαμε τὸ σημεῖο που νὰ καταντάει ὄργανο γιὰ τὴν ὑπεράσπισι τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ γιὰ τὸν ἀναθεματισμὸ τῶν ἁπιστων, — συλλογίζομαι πὼς ὁ κ. Κλωντέλ ἔχει ὑμνήσει ἡρωικὰ τοὺς χορούς τῶν εἰδωλολατρικῶν μουσῶν, πὼς ὁ κ. Τζάμς ἔχει τραγουδήσει, δίχως νὰ τὶς σκεπάζει μ' ἕνα πέπλο, τὴ βαθεῖα φύσι καὶ μιὰ γυμνὴ κόρη, πράμα που φαίνεται στους ἁπιστους πολὺ λίγο ὀρθόδοξο, μὰ που μολοντοῦτο θὰ ἦταν πιὸ κατάλληλο γιὰ νὰ σύρουν στὴ σκέψι τους τὼς ἀναγνώστες ποὶ συγκαίνουσαν καὶ συνιραπίζαν, δίχως νὰ γυρεύουν νὰ τοὺς πείσουν, οὔτε νὰ τὼς ταραξούν στοῦ αἴσθημα τῆς ντροπῆς τους.

«Ὅμως πρέπει νὰ ἐξηγηθῶ. Ἄν ἀποφεύγω νὰ τοὺς θαυμάζω, ὁ λόγος δὲν εἶναι πὼς εἶναι καθολικοί. Τίποτα δὲν ξεπερνάει τὸ σεβασμὸ που ἔχω γιὰ τὰ ποιήματα τὰ γεμάτα ἀπὸ τρυφερὴ διάχυσι, θρησκευτικὸ αἴσθημα καὶ πίστη, που ἀποτελοῦνε τὸν τόμο τοῦ Βερλαίν «Sagesse». Τὰ καλύτερα ποιήματα τοῦ Λεκόντ ντὲ Αἰλ δὲν εἶναι κείνα ὅπου ὁμολογεῖ τὸν ἀθεϊσμὸ του. Τὸ θέμα μοῦ εἶναι ἀδιάφορο. Ὁ τόνος μ' ἐνδιαφέρει! Δὲ δέχομαι περισσότερα τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς στενῆς σκέψης που, με τὸ πρόσημα τοῦ μουνοψυχισμοῦ, περιορίζει τὴν ποίησι τοῦ λεπτοῦ καὶ καλαισθητοῦ ποιητῆ Jules Romains· δὲ θὰ μάρεσε νὰ κήρυχνε ἕνας πανθεϊστὴς με στίχους τοὺς λόγους τῶν πεποιθησῶν του. Ἡ Κα Ἀκεριμαν δὲ με φοβίζει λιγώτερο ἀπὸ τὸ Sully-Prudhomme...

«Μὲ λίγα λόγια, αὐτὴ ἡ παρεδία τῆς τέχνης που ὑποδουλώνεται σ' ἕνα σύστημα, σὲ μιὰ «θέσι», εἶναι γιὰ μένα μισητή. Ἄν, ὅταν πρωτοφανερόνεται ἕνας καλλιτέχνης, μπορεῖ νὰ εἶναι ἀφέλιμο νὰ ὑποτάσσεται σὲ μιὰ σταθερὴ πειθαρχία, αὐτὴ ἡ ὠφέλεια θὰ δειχτεῖ ἀκριβῶς ὅταν θὰ λευτερωθεῖ ἢ θὰ σταθεῖ πάνω ἀπὸ τὸν περιορισμὸ: κάθε πειθαρχία εἶναι καλὴ μονάχα ὅταν κανεὶς λευτερώνεται ἀπ' αὐτήν, καὶ ἴσα ἴσα με τὸ νὰ λευτερώνεται. Οἱ ζωγράφοι τὸ δοκίμασαν αὐτό! τί θαυμαστὴ σχολὴ ἦταν ὁ κυβισμός γιὰ κείνους ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς που ἀφομοίωσαν τὰ δόγματα τῆς σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν...»

— Σὰ συμπλήρωμα δημοσιεύουμε τὰ παρακάτω, περὶ τοῦ «Πὼς τὸ κοινὸ νιώθει τὴν τέχνη, που δημοσιεύτηκαν στὴν Revue de Paris ἀπὸ τὸ Jacques E. Blanche.

«Σὲ μερικὰ πρόσωπα — πολὺ σπάνια — ἡ νόησι

κ' ἡ αἰσταντικότητα — ἄς ποῦμε ἡ αἰσθητικὸτητα — εἶναι ἰσόρροπες. Στὰ περισσότερα ὅμως ἐπικρατεῖ ἡ νόησι, καὶ σ' αὐτὰ ἡ «συγκινητικὴ» ἰκανότητα, γενικὰ, εἶναι μέτρια ἢ καὶ δὲν ὑπάρχει καθόλου. Ἐνας πολὺ παρατηρητικὸς νευρολόγος που περιποιήθηκε, στὴν Ἑλβετία, ἀρρώστους ἀπ' ὅλες τὶς φυλές, μὰς ἔκανε γνωστὰ τὰ πορίσματα τῆς πείρας του. Μελετώντας σύμφωνα με τὸ σύστημα τῶν νευρολόγων Φρόϋδ καὶ Γιούγγ τὶς διαφορὲς ἰδιοσυγκρασίες, μέτρησε, καθὼς ἔλεγε με τὴν ἀκρίβεια μηχανήματος, τὴ γρηγοράδα τῆς σκέψης, ὅπως θὰ μετροῦσε κανεὶς τὴν κίνησι τοῦ ἀέρα ἢ τοῦ ἡχοῦ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν παρατηρήσεῶν του ἦταν πὼς μέσα σὲ χίλια άτομα με ἴση, γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, νοημοσύνη, ἴσως μονάχα σ' ἕνα ἢ αἰσθητικὸτητα ἐρχότανε πρὶν ἀπὸ τὴ νόησι, γιὰ τὴν αἰσθητικὴ ἀντίληψη.

«Ὁ γιατρός Χ... ἔλεγε ἀκόμα πὼς μερικοὶ λαοὶ — δὲν τοὺς ὀνομάζουμε γιὰ νὰ μὴν προσβάλλουμε κανένα — θὰ μπορούσαν νὰ ἐκπαιδευτοῦνε, ἔτσι που νὰ χαίρονται τὰ καλλιτεχνήματα, νὰ φαίνεται μάλιστα πὼς τὰ καταλαβαίνουν, μὰ που δὲ θὰ τὰ χαίροντουσαν ποτέ, παρὰ μονάχα με τὴ σκέψι.

Χωρὶς νὰ θέλουμε νὰποδώσουμε ἕνα τέτοιο ἐλάτωμα σὲ μιὰν ὀλάκερη φυλὴ, εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ παραδεχτοῦμε πὼς οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμα κ' ἀπὸ κείνους που ἔχουνε γρηγόρο, ξυπνὸ πνεῦμα, ὅταν βρίσκονται μπροστὰ σ' ἕνα ἔργο ζωγραφικῆς, μοιάζουν σὰν ἕναν ἀπὸ γενετῆς κοφάλαλο που ξέρει γλώσσες, τὶς διαβάζει, τὶς γράφει, μὰ δὲν μπορεῖ νὰκούσει τὸν ἡχο που παρασταίνουν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

«Ἀπὸ θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγήσει τὶς ἀνεπανόρθωτες πλάνες τῆς γνώμης που ἀδιόκανα καὶ πάντοτε οἱ ἴδιες ἐπαναλαβαίνονται στὰ ζητήματα τῆς τέχνης. Ἐνα βαθὺ χαντάκι χωρίζει τὸν καλλιτέχνη ἀπὸ τὸ μη-καλλιτέχνη. καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλες τὶς φιλονεικὲς δίχως ἀποτέλεσμα, γιὰ τὴν αἰώνια συζήτησι: οἱ δυὸ ἀντίθετες μερίδες δὲν μποροῦν νὰ συναντηθοῦνε ἀπάνω σ' ἕνα γεφύρι που πάντοτε κάποιος θόλος του θὰ γκρεμιστεῖ, κάθε φορά που θὰ δοκιμάσει κάποιος νὰ τὸ διαβεῖ.

«Ἡ ἔχτη αἴσθησι, ὅπως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὀνομάσει τὴν αἴσθησι τοῦ ὄραϊοῦ, τὸ γούστο, δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ κλήρα τῶν πολὺ μορφωμένων ἀνθρώπων. Τουναντίο, τὸ αἰσθητικὸ ἔνστιχτο τὸ συναντοῦμε σχεδὸν πιὸ συχνὰ στους ἀγράμματους. Τὸ ὅτι ὁ Μολιέρους διάβαζε τὰ ἔργα του στὴν ὑπηρετρία του, δὲ σημαίνει πὼς δοκίμαζε τὴν ἐντύπωσι που μπορούσαν νὰ κάνουν οἱ κομωδιὲς του στὶς διαφορὲς γυναικούλες. Ἴσως ἡ γυναίκα αὐτὴ τοῦ λαοῦ νὰ ἦταν πιὸ λεπτὴ στὴν αἴσθησι ἀπὸ μιὰ μεγάλη κυρά. Ὅπως καὶ νᾶναι, ἐκείνη βρίσκτανε πιὸ κοντὰ στὴ φύσι; Οἱ θεατῆς που νιώθουν περισσότερο σὲ μιὰ θεατρικὴ παράστασι, βρίσκονται συχνὰ στὰ καθίσματα τῶν 3 δραχ.

«Οἱ διανοητικοὶ ἄνθρωποι, οἱ μορφωμένοι, παρασέρνονται πολὺ πιὸ εὐκόλα στὸ νὰ κρίνουν σύμφωνα με τὴ μόδα ἢ τὴν ἀνατροφή που λάβανε. Βρίσκουνε ὄραϊο ἐκεῖνο που τοὺς ξμαθάν νὰ τὸ βρίσκουν ὄραϊο. Ἔτσι, πρέπει νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ γενικὴ ὁμοφωνία στὴν κρίσι γιὰ τοὺς καλλιτέχνες τῶν περασμένων καιρῶν κ' ἡ διαφορὰ στὶς γνώμες ὅταν πρόκειται γιὰ συγκαρινούς τεχνίτες.»